

בעמק אביהן

פרשת דברים • ה'תשפ"ג • שנה שלישית 115

במה לתורת רבני ואברכי גני איילון

אגדה

בכו תבכה בלילה

מהי תכלית האבלות, וכיצד ניתן להגביל את תחושות הצער והאובדן לפרק זמן מוגבל. כיצד ניתן לעבור מתוך האבלות עצמה לנחמה, מט' באב לשבת "נחמו" מט' לט"ו באב.

כל רודפיה השיגוה בין המצרים, מבאר רש"י, שיש גובה (קיר, גדר) מכאן ומכאן ואין מקום לנוס. כאשר בורח נקלע לדרך ללא מוצא יכולים רודפיו להשיגו בקלות. ימים אלו שבין י"ז בתמוז לט' באב הנקראים בפי חז"ל "בין המצרים" (מד"ר ובירושלמי תענית) הינו לשון מושאל מן המיצר החומרי, שהרי הזמן אינו המציב מכשולים, אלא האדם הוא שנקלע למבוכה ולחוסר יכולת לצאת מהמצוקה, לראות את האור בקצה המנהרה ולמצות את כוחות הנפש והמסוגלות לשנות כיוון לצאת מאפילה לאורה ומשעבוד לגאולה.

אך דוקא כאשר נקלע האדם ל"מיצר" ולמצב הנראה בעיניו חסר סיכוי, אז מתגלים בו כוחות נפש ויכולות חדשות המאפשרים לו לגלות דרך אחרת, חשיבה שונה ופתרונות חדשניים. חוסר הברירה הוא המאפשר שינוי בתפיסה ומגלה אמצעים וכלים חדשים. כך נוצרות ההמצאות והיצירות הגדולות. מתוך חוסר הברירה מתבררת ומתבהרת התמונה. בהיפוך היוצרות נוצרת ה"תגלית" שהיתה טמונה ונסתרת. כך ה"גלות" מגלה נעלמים ומאירה את הגאולה.

זהו גם ענין החורבן. תכליתו ומטרתו להביא לשינוי הדרך אשר הביאה אל החורבן, הלימוד מן העבר מכשיר את הדרך לשינוי. בדרך זו הופך ה"חורבן" להיות יסוד הבניין. וכמ"ש חז"ל ויבא אל הר האלקים חורבה, למה נקרא שמו חורב שמשם תבוא חרב על אומות העולם שלא קבלו את התורה. שמו של הר סיני נקרא הר חורב כיון שחורבנו של עולם ללא תורה הוא היסוד לבניינה של האומה שקבלת התורה היא סוד קיומה והיותה.

האבלות אינה מטרה לעצמה, אלא הנחמה העולה מתוך האבלות, "ומבור גלותנו דלנו והעלנו לנצח על מלאכת בית ה'".

התחינה והצפיה לחדש ימינו כקדם עולה מתוך ההכרה העמוקה שבכוחה של כנסת ישראל להתחדש ולשוב אל ה'. הסולח לכל עונכיו... תתחדש כנשר נעורכי (תהלים ק"ג). עה"פ וקוי ה' יחליפו כח יעלו אבר כנשרים ירצו ולא ייעו ילכו ולא ייעפו, כ' המהרש"א (ח"א סנהדרין צב:) אמר שהקב"ה עושה להם כנפים כנשרים ושטיין, אבל לפי שהנשר ימרט כנף שלו לעשר שנים ויתחדש אחר כך כמ"ש בשם רבינו סעדיה אמר שקוי ה' יחליפו כח שלא יפסוק מהם כחם אבל יעלו אבר תמיד כנשרים הללו אחר שיתחדש שירצו ולא יעפו.

התנערי מעפר קומי לבשי בגדי תפארתך עמי. בב"א.

דבר העמק

מורנו המרא דאתרא הגר"א ברוודא שליט"א

הלכה

דין תפילת נחם בט"ב

איתא בשו"ע (או"ח תקנ"ז) בתשעה באב אומר בבונה ירושלים נחם ה' אלקינו את אבלי ציון וכו', ועננו בשומע תפלה, ואם לא אמר לא זה ולא זה, אין מחזירין אותו. וכ' הרמ"א דהמנהג פשוט שאין אומרים נחם רק בתפלת מנחה של תשעה באב, לפי שאז הציטו במקדש אש ולכן מתפללים אז על הנחמה.

וכ' במ"ב דמי ששכח ולא אמר בבונה ירושלים יאמרו ברצה קודם ותחינה. ודין זה מחודש הוא שלא מצינו בברכת רצה תפילות נוספות מלבד יעלה ויבוא. ובכל מי ששכח מצינו שמשלים בשומע תפילה ומ"ש הכא.

ועי' בביה"ל דהמ"א בשם אבודרהם כ' שיאמר קודם ועל כולם, וה"ז דחה דבריו כיון דרק הודאה [כעל הניסים] אומרים בהודאה, אבל תפילה להבא אומרו בעבודה, וכ' הט"ז דהוא ט"ס.

עוד הביא מהט"ז דאם שכח יאמרנה בשומע תפילה, והעלה להלכה כמ"ש במ"ב דמקומה בעבודה, ובמטה יהודא כ' ששם היא עיקר מקומה שנתקנה לכתחילה ובדיעבד אם הזכיר בש"ת אין צריך להזכיר עוד בעבודה.

נמצא שיש ד' מקומות בהם ניתן לומר תפילת נחם. לכתחילה אמירתה בבונה ירושלים, מי ששכח לט"ז יאמר בשומע תפילה ולביה"ל ע"פ המטה יהודא ברצה, ולמ"א יאמרנה בהודאה. ולמס' ההלכה לכתחילה השוכח יאמר ברצה אלא שאם אמר בשומע תפילה יצא. ודעת המ"א דחה הביה"ל.

ועמ"ש כ' הט"ז דיש ט"ס באבודרהם, תמה עליו בא"ר שלא עיין באבודרהם גופיה שהביא מהירושלמי שצריך לאומרה בהודאה, וכפל ושילש שם, וודאי אינו ט"ס.

ובאמת יש להבין מה השייכות לומר נחם להודאה. ובמחה"ש ביאר דעכ"פ יש לו שייכות לועל כולם כמ"ש מברכים על הרעה כשם שמברכים על הטובה. וכ"כ הפמ"ג וז"ל, ויראה דהודאה ושבח עלינו לשבח לאדון הכל ששפך חמתו על עצים ואבנים, מזמור לאסף. גם בטוחים אנו שכבר המקדש בנוי כולו למעלה ויתן לנו בב"א ע"כ הוה שפיר לשעבר.

וכוותו למ"ש חז"ל כידוע (הובא ברש"י קידושין לא:) מזמור לאסף אלקים באו גוים בנחלתך וגו' קינה לאסף מיבעי ליה, ודרש כך שאמר אסף שירה על שכילה הקדוש ברוך הוא חמתו בעצים

החסר בכבוד שמיים מאז החורבן

בעולם התחתון, וזוהי כל תכלית בריאת העולם. ברגע שאותו ייעוד יצא לפועל, הרי זה ממש כיום בריאת השמים והארץ.

כדי להגשים את הרצון העליון הנ"ל, ברא הקב"ה את הבריאה ובתוכה האדם, ומבין כל האנושות הוא בחר בנו עם ישראל, זיכך אותנו בגלות מצרים שנקראת כור המצרף והוציאנו משם באותות ומופתים. כל זה רק כדי שנהיה ראויים להשראת השכינה. כדברי האבן עזרא (שמות כט' מה') "הטעם אז ידעו כי לא הוצאתי אותם ממצרים, רק בעבור שיעשו לי משכן ושכנתי בתוכם. וזהו תעבדון את האלוקים על ההר הזה".

זאת אומרת כל היסוד של הבריאה הוא, הקשר בין האדם לבוראו. הקב"ה לא ברא את העולם ועזב אותו לאנחות כפי

דעת חלק מן הפילוסופים הכופרים, אלא הוא מהווה אותו בכל רגע ומשגיח עליו בפרטות. כל חפצו ורצונו הוא שדווקא אנו הנבראים נהיה קשורים אליו, כדי להגיע לעונג הנשגב והנצחי בעולם הבא. ההשגחה העליונה לא הסתפקה באותו רצון, אלא ייחדה לכך מקום מיוחד בו כלל ישראל הצטוו לעלות לרגל כדי למלאות את הכלים ברוחניות עשירה, שתחזיק אותם ממועד אחד למשנהו.

דא עקא העולם התדרדר, ובעוונות הרבים חרבו שני בתי המקדש, עד שאיבדנו את המקום בו היה נראה בבירור עומק ותוקף הקשר שלנו עם בורא עולם. כפי שאמרו רבותינו (יומא נד'). "אמר רב קטינא בשעה שהיו ישראל עולין לרגל, מגללין להם את הפרוכת ומראין להם את הכרובים שהיו מעורים זה בזה, ואומרים להן ראו חביבתכם לפני המקום כחיבת זכר ונקבה" (היינו מקבל ומשפיע כידוע).

עניין הקשר והאהבה בין הקב"ה אלינו, בא לידי ביטוי בדברי המשנה באבות (ה' ה') "עשרה ניסים נעשו לאבותינו בבית המקדש". וכתב ר' חיים מוולאוז'ין זצ"ל (ברוח חיים שם) "אבל העניין הוא, כי כל הניסים היו כדי להראות לישראל התנהגות ה' יתברך עם האדם בעשותו רצונו יתברך שמו, שהוא מתנהג עמו למעלה מהטבע, כמו שהיה בבית המקדש". העולם שמחוץ לבית המקדש שייך כבר מזמן להנהגת הטבע, אולם נשארה לה פינת יקרת בה הקב"ה לא נגע, כדי שנראה שגם ההנהגה הנסית הפחות מצויה, נוהגת ביחס לראויים לה.

כעת אותו צוואר, היינו המקום בו נפגשים העליונים והתחתונים גם יחד (גם באדם זה כך, הקנה דרכו עובר האוויר לנשימה, הוושט דרכו עוברת אספקת המזון, והוורידים המעלים את הדם הזך והנקי למוח (האר"י בליקוטי תורה פרשת וישב) חרב, ואיבדנו את הקשר הייחודי שהושג באמצעות בית המקדש לבורא עולם. הערוץ הישיר הוא כבר לא באותה איכות כמו פעם. כאן יש חסר עצום בכבוד שמיים, בשל העובדה שהקשר לו בורא עולם נתאוה כלשון חז"ל, לא קיים באותה צורה, וכאמור הרי זה מיסודות הבריאה. כי מקום השראת השכינה בו היו רואים את החיבה לבני עושי רצונו חרב, ויש ניתוק בין העולמות העליונים לתחתונים. עבודתנו דווקא בימים הללו היא להרבות בתורה ובתפילה, דרכם נוכל להדבק בה' ובתורתו, לבנות את המשכן הטמון בכל אחד מאתנו, ועל ידי זה נזכה לגאולה השלימה.

רבותינו לימדונו (חגיגה יג'): שקודם חורבן בית המקדש היו למלאכים שש כנפיים. לאחריו הסתלקו להם שניים ונותרו להם רק ארבע כנפיים. וביאר הגר"א (ליקוטים בסוף שנות אליהו זרעים) שעל כנפיהם היה כתוב הפסוק "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד". על שתי העליונות היה כתוב "ברוך שם". על האמצעיות היה כתוב "כבוד מלכותו" ועל שתי התחתונות היה כתוב "לעולם ועד". הכנפיים שהסתלקו להם לאחר החורבן היו האמצעיות, עליהם היה כתוב כאמור "כבוד מלכותו", הואיל ולאחר חורבן בית המקדש נהיה חיסרון בכבוד שמים בבריאה. על אותו חיסרון אנו מתפללים "גלה כבוד מלכותך עלינו מהרה" במהרה בימינו ממש.

על אף שהחסר הקיים בימינו מאז החורבן די מדובר בספרים השונים, ננסה בס"ד להאיר את הדברים מזווית נוספת.

בשיר השירים (ז' ה') כתוב "צוארך כמגדל השן". ודרשו חז"ל (פסיקתא זוטרטא שם) "צוארך - זה בית המקדש שגבוה כצואר". גם בשעה בה יוסף מתגלה לאחיו כתוב "ויפול על צוארי בנימין אחיו ויבך ובנימין בכה על צואריו". ברש"י (במקום) מובא - כי שניהם בכו על משכן שילה ובתי המקדש שהיו בחלקות הארץ השייכות להם, שעתידיים היו להיחרב.

בעניין מה שבית המקדש נקרא צואר, מבארים המפרשים (שם משמואל, שופטים תרע"ח ועוד) הצוואר מחבר בין החלק העליון הנכבד של האדם לשאר הגוף, כך בית המקדש מעצם מהותו הוא לחבר בין העליונים לתחתונים. נרחיב מעט את היריעה בעניין.

למלבי"ם יש פירוש ייחודי על פרשיות תרומה תצוה, הנקרא בשם "רמזי המשכן". שם הוא מתבסס על דברי חז"ל הידועים (זוהר, אבות דרבי נתן מב' ועיין באורחות צדיקים שער יראת שמים שהרחיב בעניין) שהאדם נקרא עולם קטן ויש לו מקבילה בעולמות העליונים. אדם שחסר לו איבר או גיד מסוים, נקרא בעל מום. כמו כן גם בכל המציאות של העולמות העליונים, הם קשורים זה בזה בסדר מסוים אותו קבעה חכמתו יתברך, ומצטרפים לכדי שלימות אחת.

בהמשך דבריו מזכיר המלבי"ם עובדה מעניינת שגילו חכמי המוזיקה, אם ייקחו שני נבלים האחד גדול והשני קטן, ויעמידו אותם במרחק מסוים זה מזה כפי היחס הנצרך והידוע להם, כשיפרטו על הנבל הקטן, גם הגדול יגיב וישמיע קול. כך האדם, אם הוא יפרוט באמצעות מעשיו על נימי הבריאה, הוא ישפיע על כלל העולמות (מעשים טובים יגרמו למנגינה משמחת, ורעים למנגינה עצובה) כיון שהם מושפעים ממנו (ועיין נפש החיים שער א' ד' בהגהה).

המעניין הוא שחז"ל לימדונו (בר"י יג' ו') שמיום שברא הקב"ה את עולמו התאוה שתהיה לו דירה בתחתונים. גם מהר"ל (חידושי אגדות שבת כא') עומד על ההקבלה בדברי חז"ל (מגילה י'): בין הקמת המשכן ובריאת העולם. מלאכת המשכן נגמרה בכה' כסלו, אולם הוא לא הוקם בפועל עד א' ניסן. הסיבה לכך היא, כי המשכן עניינו השראת השכינה

מים עמוקים

מתורת רבני ואברכי השכונה שליט"א

על מה אבדה הארץ

והחת"ס בנדרים שם ביאר באופן"א, וז"ל, כשנדקדק תחלה לשון תורה לשמה מהו לשון לשמה ולא אמר לשם שמים, אלא יש תורה לשם שמים ממש אך אין כוונתו אלא כדי לקיים המצות ולידע ההלכה איך יעשה המעשה. וכיון שכל עצמו של אותו העסק איננו אלא לקיים המצוה איננו עדיף מקיום המצוה גופיה דבעידנא דלא עסיק בה לא מגינא ולא מצלי, אך עיקר מצות עסק התורה הוא מצוה בפ"ע להגות בה יומם ולילה ולהעמיק ולעיין בכל תוצאותיה ומובאיה כי עמק מחשבותיה ואם בחקתי תלכו שתהיו עמלים בתורה לא לבד לידע המצוה בשעה שצריך לה אלא דרוש וקבל שכר היינו הדרשה עצמה היא השכר ונחת רוח לפני הקדוש ברוך הוא וזהו עוסק לשמה של תורה לא על כונה אחרת והיא המגינה ומצלי ואז בשעת החורבן לא עסקו ע"ז האופן והמחשבה הלז גילה להם הקדוש ברוך הוא היודע מחשבות ולא חכמים ונביאים, עכ"ל.

ולדברי החת"ס נראה שהיו חטאים שמחמתם היה חורבן וכפי שמבואר ביומא ט. על ג' עבירות חמורות עבודה זרה גילוי עריות שפיכות דמים, אך התורה לא היה לה כח להגן עליהם לפי שעסקו בה רק לידע הדינים.

א"כ מבואר כאן ב' יסודות היהדות שמהם יצא החורבן לדברי הב"ח שלא עסקו בתורה ע"מ התעצמות הנשמה ולהיות מרכבה לשכינה, וזה חטא חמור לדברי הב"ח דכל עיקר נתינת התורה הוא ע"מ שנהיה מרכבה לשכינה ובל"ז זה נסתלקה השכינה למעלה, ולדברי החת"ס נראה דשאר החטאים גרמו רק לא זכו להגנה.

אמנם הטור בהביאו הגמ' הנ"ל בסימן מז מביא הגמ' כפשוטה שנחרבה הארץ על ברכת התורה ממש, שכתב הטור שלפיכך צריך להיזהר מאוד בברכת התורה, ובמשנ"ב ריש סימן מז כתב לאור הדברים הללו לברך בשמחה להודות לנותן התורה, ובודאי שבתיקון עניינים אלו של ברכת התורה ועסק התורה לשמה תחזור השכינה לארץ בקרוב ממש.

הרב מאיר אליהו תפלינסקי שליט"א

בצורת החיבור לאבילות ולנחמה

וצריך הסבר טובא מהו עומק ענין זה שאחד שלא מתאבל בט"ב נענש כ"כ שאין לו תחיית המתים, דבשלמא עצם הענין שזוכה וראוה בשמחתה מובן דתליא בכמה אדם השתייך לזה, [וכלשון הפסוק שם "וגילו בה כל אוהביה" ודו"ק] אך ענין תחיית המתים המיוחד שיהיה רק למצפים לגאולה ולא יהיה למבטלי האבילות רח"ל, זה לא מובן מה שייך כאן הענין הגדול דתחיית המתים דיהיה תלוי בקיום האבילות.

ואין לומר דזה רק היכי תמצוי בעלמא דהאופן ששייך לתת למחכים לגאולה שייכות בשמחת ירושלים הוא בהכרח ע"י תחיית המתים מכיון שכבר מתו, שמלבד שמסברא רחוק הוא שענין נכבד וגדול כתחיית המתים יהיה תלוי בענין טכני, מלבד זה מפורש הוא בריטב"א דזה מה דילפינן מ'ותהי עוונותם על עצמותם' שלא יהיה לו תחיה, למדנו דגוף אי קיום האבילות הוא סיבה להפסד התחיית המתים וכן להיפך, וצ"ב בזה.

בגמ' בנדרים פא. איתא, אמר רב יהודה אמר רב מאי דכתיב מי האיש החכם ויבן את זאת דבר זה נשאל לחכמים ולנביאים ולא פירשוהו עד שפירשו הקדוש ברוך הוא בעצמו דכתיב ויאמר ה' על עזבם את תורתי וגו', אמר רב יהודה אמר רב שאין מברכין בתורה תחלה, ע"כ.

ובר"ן כתב שם וז"ל, ומצאתי במגילת סתרים של ה"ר יונה ז"ל דקרא הכי דייק דעל שלא ברכו בתורה תחילה אבדה הארץ דאם איתא על עזבם את תורתי כפשטא משמע שעזבו את התורה ולא היו עוסקין בה כשנשאל לחכמים ולנביאים למה לא פרשוהו והלא דבר גלוי היה וקל לפרש אלא ודאי עוסקין היו בתורה תמיד ולפיכך היו חכמים ונביאים תמהים על מה אבדה הארץ עד שפרשו הקדוש ברוך הוא בעצמו שהוא יודע מעמקי הלב שלא היו מברכין בתורה תחלה כלומר שלא היתה התורה חשובה בעיניהם כ"כ שיהא ראוי לברך עליה שלא היו עוסקים בה לשמה ומתוך כך היו מזלזלין בברכתה והיינו לא הלכו בה כלומר בכונתה ולשמה אלו דברי הרב החסיד ז"ל והם נאים ראויין למי שאמרם, עכ"ל.

והב"ח הקשה ע"ז בסימן מ"ז למה יצאה כזאת מלפני ה' לענשם בעונש גדול כזה על שלא ברכו בתורה תחילה, שהוא לכאורה עבירה קלה, ות"ח הב"ח דעיקר כוונתו יתברך מעולם היתה שיעסקו ישראל בתורה כדי שתתעצם נשמותינו בקדושת מקור מוצא התורה, ואם היו עוסקים בתורה בכוונה הזאת היו המה מרכבה לשכינה, ועתה שעברו על חוק זה שעסקו בתורה לצורך דברים הגשמיים לידע הדינים לצורך משא ומתן וגם להתגאות להראות חכמתם ולא לכוונה הנ"ל שתכליתה להיות מרכבה לשכינה, נסתלקה השכינה מהם ונשארה הארץ בגשמיותה.

ויל"ע אם הדברים תואמים לדברי הנפש החיים שער ד' שבשעת הלימוד אי"צ לחשוב אלא בעצמם של ד"ת ולא בענייני דביקות, ואפשר דאי"ז סתירה דכוונת הב"ח היינו מהי מטרת הלימוד אך לא בשעת הלימוד.

בדברי הריטב"א דאבילות דט"ב הוא סיבה לתחיית המתים הנה בתענית ל: אמרינן דכל שאין מתאבל על ירושלים אין זוכה ורואה בשמחתה, ומייתנין ע"ז תנ"ה כל האוכל בשר ושותה יין בט"ב [וביאר רש"י דהיינו בסעודה המפסיק בה] עליו הכתוב אומר ותהי עוונותם על עצמותם, עכ"ל הגמ'.

וכתב ע"ז הריטב"א וז"ל, פי' שאין לעצמותיו תחיה בתחיית המתים העתיד להיות בבנין בית המקדש לאותן שמתו בגלות וחיכו לישועה שעליהם אמר הכתוב (דניאל י"ב) אשרי המחכה ויגיע לימים, אבל עדיין אפשר שיש לזה תחיה ביום הדין שהוא אחר ימות המשיח, עכ"ל. והיינו שהריטב"א פירש את הקרא דעוונותם על עצמותם שהמכוון הוא שאין לו תחיה, רק שהגביל הריטב"א דזה דוקא ביחס לתחיה דימות המשיח שיהיה בבנין ביהמ"ק למחכים לגאולה זו, וזה לא יזכה, אמנם לתחיית המתים אח"כ [ששייך לעוה"ב ואכמ"ל] זה אפשר שיש כאן תחילי, ע"כ דבריו הנוראים.

בסתירה בין הרגשות האבילות לנחמה

והנה כשנתבונן בגוף סדר ודין האבילות שתקנו לנו יש להתבונן הרבה דהא הסדר הוא שאנו מחויבים בסדרי אבילות חמורים כעל מת עם כל הדינים, אמנם בו בזמן אנחנו יודעים מראש מיד אחרי סדר האבילות שנהיה צריכים להיכנס לסדר של ז' דנחמתא, שסדרו לנו סדרי נחמות של התנחמות מפורענות החורבן, וכאן הבן שואל מהו סדר וגדר ההרגשות בזה, דמחד כעת אומרים לנו להתאבל באמת ולבכות לגמרי ובו בזמן אנחנו יודעים מראש בצורה מסודרת ומתוכננת איך שנצטרך לחוות את סדרי הנחמות ולא כאיזה משהו חדש שעכשיו הוא לא קיים כלל, אלא מגוף סדר האבילות הוא לבוא לזה ואיך מתחברים לסדר הרגשות כזה.

ביאור הרגשת האבילות המביא לנחמה

ונראה בעזה"י דהנה זה דבר ברור שכל שפלותינו ופחיתותינו בכל המובנים והחלקים הכל ביסודו נמצא ונעוץ בתקופה נוראה זו שתחילתה בעגל ושבירת הלוחות ב"י בתמוז וסופה ומה שמעמיד שפלות זו כקיימת לגמרי הוא בחטא מרגלים ובחורבן ביהמ"ק דט"ב [ואכמ"ל בעומק הדברים] ומאז אנו יורדים ירידה אחר ירידה ושפלות אחר שפלות, והכל נעוץ וכלול בשרשים אלו ד"י בתמוז וט"ב, וכלשון הפסוק "כל רודפיה השיגוה בין המיצרים" שדרשו חז"ל על תקופה זו, ובאמת יש בו שפלות ופחיתות נוראים לעומת מה שאנחנו אומרים להיות ככלל ישראל, וממילא כתוצאה מזה כל סדרי הצרות והרדיפות העינייים והיסורים שאנחנו עוברים מאז ועד עתה הכל הוא תולדה מכל זה.

ואמנם זה רק צד מסוים בתמונה של כלל ישראל, דמאיך יש את התמונה היותר כוללת, והאמת האמיתית שגם אחרי כ"ז וכל מה שרק לא יהיה, תמיד אנחנו נשארים שייכים לגמרי למציאות עליונה ונעלית מכל העולם ועדיין יעודו ותכליתו של הקב"ה בעולם לגלות כבודו וייחודו הוא אך ורק על ידינו וזה מה שיהיה ולזה אנחנו לגמרי שייכים על אף כל שפלותינו, ומכח זה באו באמת כל אריכות הנחמות נביאים שבאים לגלות עומק פנימי זה איך שאנחנו שייכים לגמרי לתכלית, וזה בודאי יתקיים ויתגלה בנו לגמרי [וגם אחרי כל מה שגילו הנביאים מבואר בגמ' (ברכות לז: ועוד) דיש בחינה יותר עליונה דעין לא ראתה אלוקים זולתך, עי' רש"י שם דהוא גם על הנחמות].

הנה נתבאר לך שיש כאן ב' צדדים ומבטים ביחס של כלל ישראל, ולכאורה למה לא נתמקד בעיקר הנחמה, ובמבט הטוב והחיוב שעם כל ועל אף הכל אנחנו לגמרי שייכים להשי"ת ומעותדים לכל סדר תכלית העליון ונתמקד רק בזה, אמנם בכאן יש עומק גדול דכל כמה שאנחנו לא מתאבלים ולא חווים ולא מרגישים את עומק הצער והפירוד והשפלות והפחיתות שבו אנחנו נמצאים, דהיינו כל מה שאנחנו לא נעמידים לגמרי ביחס הזה שקיים בנו שבאמת יש בו את המקום שאנחנו מנותקים וכמתו מוטל לפניו וכו', אם לא לגמרי נעמידים בזה ואנחנו בעצם מתעלמים מהמקום הזה ונתפסים רק למקום החיובי והטוב דהנחמה, שאמנם הוא אמת לגמרי ואדרבה הוא האמת היותר גמורה ומוחלטת, אבל מכיון שהצד הזה והמקום הזה בהכרח קיים בנו ואנחנו נמצאים בזה, ברגע שאנחנו מתעלמים מזה ולא נעמידים בזה לגמרי, אין לנו שום אפשרות להתחבר ולהיות באמת בתפיסת הנחמה שמעמיד אותנו לגמרי בטוב ובתכלית דבהכרח החלק הרע שקיים בנו סותר את זה ולא נותן לנו להתחבר לזה.

והצורה היחידה שאנחנו יכולים להתחבר כראוי לנחמה הוא רק כשאנחנו נעמידים לגמרי בכאב העצום של הפירוד והריחוק דהחורבן, וכשקיימים בזה באמת ומכירים בזה ולא מכחישים את זה אלא קיימים בזה, זה עצמו ממילא נותן לנו את התפיסה היותר רחבה לראות את זה שאין הכאב והצער המציאות המוחלטת שלנו, וזה רק מקום מסוים של צער וכאב דהחורבן, אך עדיין יש מקום רחב וגדול של האמת האמיתית שאנחנו לגמרי שייכים וקשורים להקב"ה ומעותדים לכל סדר התכליות העליונות [ולמתבונן זה יסוד גדול תמיד בעבודת ה' שהאופן האמיתי

להתעלות מרע ומשפלות הוא לא בהתעלמות והתכחשות למקום הנמוך שקיים בסופו של דבר אלא אדרבה כשמכירים בזה ונעמידים מול זה לראות את זה, רק אז שייך באמת להתעלות מזה ולעבוד על זה ולראות שזה רק נקודה מסויימת ואי"ז כל האדם ועי"ז לעבוד ולהתעלות מזה, והדברים רחבים ועמוקים, ואכמ"ל].

ולפי"ז נתבאר לך היטיב סדר העבודה שלנו בימים אלו, דמחד ודאי צריך להתמקד לגמרי בעומק הצער והרגשת הכאב והריחוק, אמנם אין סוף דבר להישאר בזה ולהיות בזה, אלא אדרבה להתעלות מכח זה גופא למקום היותר גבוה ורחב שאנחנו לגמרי שייכים על אף כל השפלות, וממילא סדר השבעה דנחמתא צומח בהכרח מסדר האבילות וזה לגמרי מתוכנן מראש, ואין כאן התחדשות אח"כ ודו"ק.

ומישוב על הלב לפי זה גם יותר הסדר שכשמגיע שב"ק אנחנו לא בסדר האבילות ואפילו אם ט"ב חל בשבת, וממ"נ אם אנחנו באמת חיים את החורבן והצער איך פתאום אנחנו מתעלמים מזה, אמנם לנתבאר גם כשאנחנו בכל עומק הכאב והצער זה קיים בנו לגמרי שיש את הצד היותר גבוה שבו אנחנו לגמרי להשי"ת בכל מצב ואדרבה לשם אנחנו חותרים באבילות, וכשמגיע שב"ק שזה זמן עליון שמגלה את רוממות הקשר והשייכות שלנו עם הקב"ה, אין זה הזמן להתמקד בצד השפל שלנו, אלא ההתמקדות היא במקום העליון והגבוה שזהו האמת האמיתית שלשם אנחנו מגיעים בסוף האבילות, ולכן בשב"ק האבילות נדחית ודו"ק.

ביאור עפי"ז בדברי הריטב"א בדרשה דותהי עוונותם על עצמותם

ועפי"ז נראה לבאר בעזה"י את עומק דברי הריטב"א על שאין מתאבל על ירושלים בט"ב דאינו חי בתחיית המתים דבית המקדש, ומקרא דותהי עוונותם על עצמותם, ונראה לבאר דתכלית עומק הגילוי דתחיית המתים הוא גילוי שגם מה שכבר נעמד כמת ומנותק לגמרי יתגלה כחי וכמצורף לגמרי לחיות [ובזה הוא שלימות זיכרון חומריות הגוף וכמבואר ברבותינו ואכמ"ל] והנה מה שיש תחיית המתים בעצם בנין ביהמ"ק לפני העתיד לבוא יש להבין דהנה המצב דהחורבן הוא בגדר דמתו מוטל לפניו וכמו שאומרים רחם על ציון כי היא בית חייו וכמבואר ברבותינו דזהו ממש בבחינת מיתה, וכשיחזור ויבנה ביהמ"ק בגאולה העתידה במהרה יחול כאן בתוך המערכת [לפני הלעת"ל] סדר של תחיה שמצב המיתה הופך לתחיה, ולכן מובן שיהיה גם גילוי של תחיית המתים לאנשים.

אמנם יש להבין דכדי לזכות לתחיית המתים זה צריך שגם מצב המיתה שאנחנו נמצאים בו כעת יוכל לחיות מחדש ולהצטרף לחיות, ובה נצרך דמצב המיתה כעת לא יעמוד לגמרי כמנותק ממצב החיות, וזה יש להבין דלא שייך להגיע לזה רק באבילות אמיתית דאם אדם לא יתאבל אף שיעשה הרבה עניינים גדולים ויהיה מחובר מאוד לבחינת הנחמה דכלל ישראל ולצד החיובי הגבוה, סו"ס מכיון שקיים בו השפלות והפחיתות דמצב המיתה דחורבן ביהמ"ק, נמצא שחלק זה מוכחש אצלו ומנותק מלהיות מצורף למציאות השלימה, ורק כשמתאבל נכון וחווה לגמרי את המיתה שבחורבן ביהמ"ק ומתוך זה מתחבר להשי"ת, בזה באמת יש אצלו חיבור ושייכות של מצב המיתה לחיים [לבחינה שמעולם לא מתה בקשר שלנו עם השי"ת] ולכן הוא יוכל אח"כ בבנין ביהמ"ק לזכות לתחיית המתים, דמצב המיתה דידיה יצורף לחיים משא"כ מי שלא התאבל, ודו"ק היטיב.

ותכן בדרך אפשר לפרש זה גם בעומק הלישנא דקרא ד"ותהי עוונותם על עצמותם" שדרשו זה על מי ששאינו מתאבל בט"ב, ומהו עומק נוסח זה, אמנם יתכן דעומק הביטוי בלשון זה דהעוונות והרע שבו דבוק בעצמותיו והוא נשאר בזה ולא מתעלה מזה וכמו שפירש הריטב"א דאין קם בתחיית המתים, והיינו כנתבאר דלא רומם את החלק הרע שבו ע"י התאבלות נכונה שממנה יבוא לקשר עם השי"ת גם מתוך המיתה דהחורבן ולהכי נשאר דבוק בעוונותיו בעצמותו ואין קם לתחיית המתים ודו"ק. יעזור השי"ת שנזכה במהרה לביאת משיח צדקנו ולבנין ביהמ"ק במהרה בימינו אמן.

אי מותר להסתפר לכבוד שבת זו למי ששערו מגודל הרבה, והמסתפר

הבבלי ושכן משמע מרש"י ורע"ב), לכן בשעת הדחק יש להקל בזה לכבוד שבת הן גבי תספורת הן בכיבוס.

האם ראוי להסתפר לפני י"ז בתמוז

ודע דלכאורה יש לעיין בזה שמסתפרים קודם י"ז בתמוז אי אריך למיעבד הכי דמחד גיסא כשהחמירו לא להסתפר אם היה לא ראוי לפני, היו אוסרים כבר מלפני, וע"כ דרך מ"ז ואילך נאסר, מיאדך מה הועילו רבותינו הראשונים בהקדמתם לתקן לאסור להסתפר מ"ז תמוז כיון דהכל רצים להסתפר קודם זה, ושוב בדרך כלל לא בעי להסתפר קודם ט' באב שוב, אלא דאסרו מ"ז תמוז להכל, ואמנם הרשות נתונה להסתפר קודם זה, מ"מ לא אריך הכי, והוי כעין נבל ברשות, וכה"ג אשכחנא טובא דנהי דעיקר הדין שרי לגמרי מ"מ רצון התקנה מעיקרא להמנע, אף שלא אסרוהו להדיא לכל, סמכו על המבין דבר מדבר בל יתחכם בזה לפי מדת אוצר יראת שמים שאגר לו. כך יש לחקור בתקנת הראשונים זו אם ס"ל כצד ראשון ובודאי מותר או דילמא איכא חסידות להמנע.

עיקר האיסור בתספורת בעצם מעשה התספורת ולא להרגיש צער מנידול שער

ונראה להוכיח קצת כצד ראשון להתר מהא דתנן דנאסר להסתפר משבוע שחל בו ומה תועלת בתקנה זו לרוב אנשים אין צער להמנע מימים אחדים אלו, וע"כ הכונה בזה לנהוג מנהג אבליים להרגיש כאבל שלא להסתפר שעל ידי זה כמסיח דעת מהאבלות כברש"י או משום שהתספורת עצמה שמחה, ולכן אף הראשונים שהוסיפו להרגיש ולגזור מ"ז תמוז, היינו כעיקר התקנה באיסור בעצם התספורת שדוחק שחדשו מעצמם טעם לחוד, א"נ גם אי טעמם שיהא מגודל בט' באב היינו שעל ידי מניעה בג' שבועות יהא מגודל בט' באב, ולא שיהא איזה סלסול חסידות להמנע קודם י"ז תמוז מלהסתפר. ועיין.

אי מותר לכבס השנה ביום שישי שלא לצורך שבת, שעובר על תקנת עזרא

והנה השנה חל ט' באב בחמישי, ומבואר בפוסקים דמותר לכבס לכבוד שבת אחרי התענית, והנה עזרא הסופר תיקן כבר בתחילת בית שני (הרבה לפני החורבן וגזירת כיבוס במשנה) לכבס בחמישי, ומבואר הטעם ברא"ש לב"ק פב. שיהיו פנויים להכין צרכי שבת, וקשה אם כן מי ביטל תקנה זו השנה שמותר לכבס בשישי, וצ"ל שעזרא לא תיקן כשאין לו שום בגד ללבוש, וכדכתב המטה יהודה סימן רמב, ולפי זה מי שיש לו הרבה בגדי שבת והם מכובסים לכאורה אין שום התר לכבס השנה ביום שישי, אי נקטינן שגם במכונות כביסה של זמנינו הגזירה לא בטלה. והפוסקים סתמו בזה. ועיין.

יש לעיין במי ששערו מגודל הרבה אם מותר לו להסתפר לכבוד שבת זו, והדעה הרווחת בעולם שאין לזה שום התר וכן לא ראינו נוהגים כן, אבל כמדומה שאין הדבר פשוט כלל לאיסור.

הנה בשלהי תענית תנן (פ"ד מ"ז) שבת (שבוע) שחל תשעה באב להיות בתוכה אסור מלספר ומלכבס, ובחמישי מותרין מפני כבוד השבת. והיינו בזמן המשנה יכל לחול ט' באב גם ביום שישי, ולהכי תנן דמותר בחמישי לכבס ולהסתפר, לכבד השבת, אבל בזמנינו לא יחול ט' באב ביום שישי, ומ"מ נוהגים שבוע שחל בו בשאר ימים, וכמה ראשונים הזכירו כבר שנהגו לאסור מראש חודש אב שממעטין בו בשמחה, וכן פסק הרמ"א, ומכל מקום כיון שבמשנה מבואר להדיא שכשחל בשישי והוא שבוע שחל בו מותר לכבס ולהסתפר לכבוד שבת, כל שכן דחמור כבוד שבת מאשר חומרא שנהגו רק מראש חודש.

ברמ"א מבואר שנהגו איסור בכיבוס גם לצורך שבת וצ"ע

אלא שמהרמ"א נראה שנהגו איסור בזה גם בשבת, ולא מבואר כל כך טעם שהרי זה קולא בעניני שבת, ובמגן אברהם כתב שאם אין לו כתונת לשבת מותר לכבס, וגבי תספורת הביא המגן אברהם (תקנא, יד) מהגהות אשרי (תענית ד, לב) בשם האור זרוע (הלכות ט' באב סימן תיד) שאוסר, ולמד ככה גם בירושלמי, וביאר המג"א טעמו 'דבלאו הכי אין רגילין לספר בכל שבוע' וממילא אין ניכר אבלות בזה.

הרבה ראשונים שמבואר להדיא להתיר להסתפר לכבוד שבת

ומיהו לא מבואר באדם המגודל טפי שודאי אינו כבוד שבת מה ההתר לעבור על דין המשנה ולזלול לכאורה בכבוד השבת, שמא האור זרוע גם לא איירי בכזה, ובעיקר דברי האור זרוע התקשה עליו הביאור הלכה (תקנא, ג ד"ה וכן) מהירושלמי, והניחו בצ"ע, וציין להגאון רעק"א בחידושי שם שהביא מתוספות תענית ריש דף ל' שהתירו להדיא גם תספורת לצורך השבת (וכן ציין רעק"א בתוספותיו למשניות), ובאמת כן דעת הרבה ראשונים להדיא כשיטת ריב"ב צ"ל שעל הרי"ף, ריטב"א, מאירי, וכלבו, וכן דייק רבי דוד פרדו צ"ל בשושנים לדוד מלשון המשנה שאמרה 'מותרין' בלשון רבים.

ביאור החתם סופר בדעת האור זרוע תמוה

והחתם סופר (חא"ח סימן קנח ד"ה ולולי) רצה לפרש בדעת האור זרוע שאוסר להסתפר כיון שגדל בשבת, ואינו כבוד שבת וציין לפוסקים בסימן רס גבי ציפורנים שכתבו כן, והוא טעם חלוש דודאי זה עדיף מלהכנס מגודל לשבת, ולא להסתפר כלל, גם למה לא השמיענו זה רק בהלכות ט' באב ולא בשאר השנה, וכבר העיר רבי נתן נטע לייטר צ"ל בשו"ת צ"ח (סימן מה אות כב) שבאור זרוע בפנים נראה דלא כוותיה. (ועיין נודע ביהודה תנינא יו"ד ריג שעשה סמוכות לאור זרוע מסוגית

בעניני מהות האבילות בבין-המצרים

ויעשו כולם אגודה אחת לעשות רצונך בלבב שלם.

אבל כעת נראה להתבונן על ענייני האבלות מזווית הסתכלות שונה מעט, והוא ע"פ מה שראיתי בעלון אז נדברו, שהסביר בטוטו"ד שאין עניין להתנגע דווקא לבית-המקדש עצמו, שהרי כל הסיבה שיש ביהמ"ק היא רק כדי שהקב"ה ישרה שכירתו עלינו, ושיהיה מקום שבו נגור ביחד עם הקב"ה ושנהיה אתו בקשר של הרבה אהבה.

בשנים שעברו כתבתי כמה מאמרים בעניני האבילות על ביהמ"ק, ואיך אפשר להתחבר לזה יותר בימינו, ועיקר התוכן שנכתב שם היה שבשביל להרגיש שחסר לנו את ביהמ"ק אנחנו צריכים לראות כמה כבוד שמים מושפל בראש כל חוצות, ועד כמה יש יהודים שנמצאים בחושך ובהסתר פנים נורא עד שהם פועלים בכל כוחם נגד כבוד שמים. ורק ע"ז אנחנו צריכים לבכות ולהתאבל ולצפות מכל הלב שבמהרה בימינו יתגלה כבוד ה' לעיני כל חי, וכל העולם יכירו וידעו את האמת,

והכרת הטוב למי שכל הישועות מגיעות ממנו. ויש ע"ז המון פסוקים בתהילים, כגון "אבוא ביתך בעולות אשלם לך נדרי, אשר פצו שפתי ודיבר פי בצר ליי". "ויזבחו זבחי תודה ויספרו מעשי ברינה". "לך אזבח זבח תודה ובשם ה' אקרא. נדרי לה' אשלם...בחצרות בית ה' בתוככי ירושלים".

ולא רק למי שהייתה ישועה יש חיוב לבוא לה' ולהודות לו, אלא גם כל העניין של קרבנות נדבה זה כאשר יהודי מרגיש שהוא מאד אוהב את הקב"ה ורוצה להביא לו מתנה, איפה הוא יכול לפגוש את הקב"ה ולהביא לו מתנה? בביהמ"ק כמובן! כי אם יש משהו שאני מאד אוהב אותו, אז טבעי ביותר שמדי פעם אני אחשוב עליו, וארצה לקנות לו מתנה ולהיפגש אתו כדי להביא לו אותה. ולכן כ"כ חשוב לקב"ה שנבנה לו מקום מיוחד למפגשים שכאלה, עד כדי שפרשת הקרבנות לא פותחת תחילה בדיני קרבנות ציבור, וגם לא בקרבנות חובה כחטאת ואשם, אלא דווקא בעולת נדבה, שזה הביטוי הכי חזק שאדם יכול לבטא את אהבת ה' שלו, בזה שהוא מביא מתנה גמורה לקב"ה בלי להשאיר שום דבר לעצמו. ואפילו קרבן שלמים שיש בו גם חלק לבעלים, עדיין קודם לחטאת ושאר קרבנות הציבור. כי עיקר מהותו של ביהמ"ק היא לא רק בשביל לעשות איזה טקס הקרבת קרבן לה' כל בוקר וצהריים, אלא בעיקר בשביל לבטא את המיית הלב והתרגשותו באהבת ה', ובכונות לתת לו מתנות בכל עת שנרצה לפגוש אותו.

וגם קרבנות הציבור שהם בגדר חובה, אבל ודאי שהקב"ה לא באמת צריך אותם, אלא שהם סוג של מתנה כללית לקב"ה מכל עמ"י ביחד. וכ"כ חשוב לקב"ה לקבל מתנה מכל עמ"י ביחד, עד כדי שכל קרבנות הציבור נקנים מתרומת הלשכה שכל יהודי חייב לתרום לזה! וא"א בשום אופן שיבוא איזה מיליונר ויחליט שהוא רוצה לממן את קרבן התמיד ביום מסוים, או לתרום לתרומת הלשכה במקום כל העיר שלו, כי הקב"ה רוצה לקבל מתנות מכל עמ"י ביחד, ולא מחלק מהם בלבד. וזה מהותו של כל ביהמ"ק, מקום מפגש ויצירת קשר בין היהודי לבוראו. היטיב להגדיר זאת מו"ר שליט"א במאמרו, שכתב שבביהמ"ק בכניסה היה תלוי שלט "כאן גרים באהבה קודשא בריך הוא וכנסת ישראל". וודאי שלא היה שלט כזה, אבל הוא היה צריך להיות, כי זה כל מהותו של הבית הזה.

ומעתה אפשר להבין למה אנחנו צריכים להתגעגע, לא לאותו בניין נאה ומפואר שהיה בנוי בהר הבית, אלא למקום המפגש של יצירת קשר עמוק של אהבה עם הקב"ה.

ולפ"ז נראה ליישב את מאמר הגמ' בברכות ל"ג. "כל אדם שיש בו דעה כאילו נבנה ביהמ"ק בימיו, כי דעה ניתנה בין שני שמות (שנאמר כי "אל דעות ה'") ומקדש ניתן בין 2 שמות" (שנאמר "מכון לשבתך פעלת ה' מקדש ה' כוננו ידך") ולכאורה צ"ב מה הקשר ביניהם? וכי מהי אותה דעה שהיא כ"כ חשובה כמו ביהמ"ק? ומה המיוחד במי שיש בו דעה שכאילו נבנה ביהמ"ק בימיו? ובעקבות המאמר הנ"ל עלה בליבי ליישב, שמי שיש בו דעת שהוא מחובר לקב"ה, (כי דעת לשון חיבור כמו "והאדם ידע את חוה אשתו") ולא סתם מחובר אלא מחובר מקדימה ומאחורה, (שהרי כל הגדלות של דעת היא כשהיא מונחת בין שני שמות, כלומר שהקב"ה נמצא מלפניו ומאחוריו) אז באמת נחשב לו כאילו הוא נמצא בביהמ"ק, כי כל המהות של המקדש היא כדי ליצור קשר עם הקב"ה. (ולכן גם מקדש ניתן בין שני שמות, כי זה כל מהותו של המקדש, לחיות עם הקב"ה מההתחלה ועד הסוף, מלפנים ומאחור)

וזה הביאור של "כל אדם שיש בו דעה כאילו נבנה ביהמ"ק בימיו", כי מי שיש בו דעת וחיבור לקב"ה גם כיום, הוא הגשים את מטרת ביהמ"ק, בזה שהוא יצר קשר וחיבור עם הקב"ה, כמו שהיו עושים בביהמ"ק.

והנוגע לנו למעשה, שגם כשעדיין לא זכינו לבניין ביהמ"ק, אפשר ליצור קשר עם הקב"ה ולהגיע למטרתו של ביהמ"ק בדרך עקיפה, ולזכות לדרגה של "כאילו נבנה ביהמ"ק בימיו".

עיקר הקשר שנשאר לנו עם הקב"ה זה בתפילה. כמובן שאפשר להתפלל ג' תפילות ביום במשך עשרות שנים ולא להוציא מזה שום קשר עם הקב"ה, כי כשמתפללים במהירות והרצה רק בשביל "לצאת ידי חובה", אז גם אם יצאנו יד"ח תפילה, אבל ידי חובת קשר וחיבור עם הקב"ה ודאי אין יוצאים בזה.

מי שבאמת רוצה ליצור קשר אמיתי עם הקב"ה בתפילה, צריך קודם כל לשנות את גישתו לתפילה, להשיב אל ליבו שכל מה שאני רוצה אני צריך לבוא ולבקש את זה מאבא שבשמים, ואבא שבשמים עשה

וכשחטאו עמ"י בזמן ביהמ"ק, אז גם כשהבית היה עדיין בנוי, מ"מ כיוון שלא היה קשר בין הקב"ה לעמ"י (כי עמ"י עבדו ע"ז ולא רצו להיות בקשר רק עם הקב"ה) אז הבית עצמו כבר לא היה שווה כמעט כלום, כמו זוג שהסתכסכו והם בהליכי גירושין, שלמרות שרשמית הם עדיין משפחה אחת, זה כבר לא שווה כלום, כי כולם מבינים שהם בדרך לפרק את החבילה.

ועוד הוסיף שם הרב הכותב שליט"א, שלצפות רק לבניין ביהמ"ק עצמו בלי להבין שכל מהותו היא רק קשר בין הקב"ה לעמ"י, זה כמו לראות זוג שהתגרשו רח"ל, ולבקש מהם לתלות את השלט של שם המשפחה על הדלת של דירתם, כדי שכל הסביבה ימשיכו לחשוב שהכל "עסקים כרגיל". כלו" אין שום עניין וצורך בבניין בית נאה שימשם למגורי הקב"ה בינינו, אם אנחנו לא מספיק רוצים ומוכנים שהוא באמת יגור איתנו.

ובאמת עיקר מהותו של הבית הגדול והקדוש שאנחנו מצפים לבניינו בימים הללו, הוא לא כבית בפני עצמו, אלא כמקום שיש לנו בו ביטוי לקשר והאהבה שלנו עם הקב"ה.

והנה יש לשאול את עצמנו שאלה נוקבת: האם אנו עצובים בתקופת בין המצרים? למה? מה חסר לנו? למה אנו מתגעגעים? לבניין בית המקדש? וכשהיה בית המקדש מה נרויח מזה? שיהיה לנו אפשרות להביא קרבנות?! למה אנו צריכים קרבנות? הרי היום אנו פטורים מזה לגמרי, אז למה אנו שואפים להתחייב בזה?

וכדי לענות על השאלות הנ"ל, צריכים אנו להבין מה המטרה של בית המקדש!

יש פס' בפרשת תצווה לאחר ציווי בניית המשכן והקרבת הקרבנות: "ושכנתי בתוך בני ישראל והייתי להם לאלהים. וידעו כי אני ה' אלהיהם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים לשכני בתוכם אני ה' אלהיהם". מה המטרה של בניית בית לה' בתוך עמ"י? כדי שנדע שהוא אלוהינו אשר הוציאנו ממצרים, ושנמליך אותו עלינו שיהיה לנו לאלהים.

המטרה של בית המקדש היא כדי ליצור קשר יותר עמוק עם הקב"ה, שזה אומר שנמליך אותו עלינו, שנדע שהוא זה שנותן לנו את כל מה שיש לנו, שנכיר בעובדה שהוא אבינו שרוצה איתנו קשר, ושנפנה אליו בכל פעם שאנחנו צריכים משהו. הקב"ה רוצה מאיתנו קשר כמו של אב ובנו. האבא רוצה מאד להשפיע כל טוב על הבן שלו, אבל חשוב לו מאד שהבן ידע שהוא קיבל דווקא מאבא שלו, ויודה לו ועריך אותו ויאהב אותו.

כל זה מוסבר בגמ' יומא ע"ו: "שאלו תלמידיו של רשב"י, מפני מה ירד לישראל מן במדבר בכל יום? א"ל משל למלך שנתן לבנו מזונות פעם בשנה, ולא היה רואהו אלא פעם בשנה. התחיל לתת לו מזונותיו בכל יום, והיה מקביל פניו בכל יום". רשב"י מסביר כאן בצורה ברורה, שכל המטרה בזה שהקב"ה נותן לנו את משאלותינו, זה רק כדי שנגיע להיפגש אתו כמה שיותר הרבה, ושנדע לבקש רק ממנו את כל צרכינו ולהודות רק לו על כל מה שיש לנו.

זה הקשר הבסיסי ביותר בין אב לבנו, האבא נותן מה שהוא יכול, והבן צריך רק לבקש מהאבא ולהודות לו אח"כ. כי אם הוא לא מבקש מהאבא, או שהוא לא מודה לו על מה שהוא קיבל, אז זה כאילו הוא לא מכיר בעובדה שהוא קיבל זאת מאבא שלו. וא"כ במה הוא אבא שלו? בזה שהוא נותן לו? אבל אם הוא לא מרגיש שהנתינה היא מהאבא, אז מה ההבדל בין נתינה של אבא לנתינה של משהו זר?

וזה כל התכלית של ביהמ"ק, שיהיה לנו מקום מיוחד להתייחד עם הקב"ה, וששם נוכל לבקש ממנו את כל צרכינו. כמ"ש בסוף פ"ד דברכות, שהמתפלל צריך שיכוון ליבו כנגד ביהמ"ק, כי כל הבקשות של עמ"י עוברות דרך ביהמ"ק. ביהמ"ק נועד שיהיה מקום לעמ"י לשפוף את ליבם בתפילות ובקשות לפני הקב"ה, וגם מי שמתפלל מחוץ לביהמ"ק שולח את זה לשמים דרך ביהמ"ק, כמו שאמר יעקב אבינו "וזה שער השמים". וכפי שאמר ישעיה הנביא "כי ביתי בית תפילה יקרא", כל המהות של ביהמ"ק זה "בית תפילה", בית מיוחד לבוא אליו לבקש מהקב"ה כל מה שאנחנו צריכים". (ועיין במלכים א' פרק ח' בתפילת שלמה המלך בחנוכת ביהמ"ק הראשון, שכל עניינה של התפילה הזאת היא לקבוע ולייעד את ביהמ"ק למקום מיוחד לכל התפילות על כל הצרכים.)

וכמובן שלא רק בזמן שיהודי צריך ישועה הוא פונה לה' בבית המקדש, אלא גם כשהישועה הגיעה והוא מבין שהיא הגיעה מהקב"ה, הוא בא לביהמ"ק להודות לה' על הישועה, ולהקריב לו קרבן כאות הודאה

וכל זה כתבתי, מכיוון שאנו רואים אנשים שאפילו שהם מתפללים כל יום, אבל התנהגותם מראה שחסר להם בידיעת המשמעות של התפילה, ולכן הם מתייחסים לתפילה כאל משא כבד שיש להתפטר ממנו כמה שיותר מהר, ומהרגע שהם נכנסים לתפילה הם כבר מסתכלים בשעון בקוצר רוח מתי הם כבר "יזכו" להיות בחזרה מחוץ לביהמ"נ. והגדילו לעשות כמה מהם, שאם החזן ח"ו מתפלל שמו"ע יותר מחמש דק', הם כבר כועסים ורוטנים שיזדרזו.

וזהו מהותו של חורבן ביהמ"ק! כי מי שאין לו קשר עם הקב"ה, או בשבילו ביהמ"ק באמת נחרב לגמרי ללא שום שריד ופליט. כי אם אפילו בבית-מקדש מעט הוא לא מוצא את עצמו, אז מה הוא יעשה בבית-המקדש האמיתי?

ויה"ר שיבנה ביהמ"ק במהרה בימינו, ושגם עד אז נזכה ליצור קשר עם הקב"ה, ולהיות מאלו שנאמר עליהם "כאילו נבנה ביהמ"ק בימיו".

הרב אלעזר אנגל שליט"א

מעלת הימים הנוראים של בין המצרים

העונש, ומעלה אפ"ל שזה גם הבחינה של התשובה בין המצרים שעניינו בגלל שאנו חפצים בקרבתו של השי"ת ולכן אנו חוזרים בתשובה ומצפים לגילוי כבודו יתברך בבחינת יראת הרוממות ולא יראת העונש, ולכן חשוב כמו תשובה מאהבה יותר.

ובזה מבואר היטב מש"כ שזוכה ורואה בשמחתה, שהענין בזה הוא מצד שכיון שהאבילות היא בבחינה של יראת הרוממות לכן זוכה ומגיע לדרגה של 'זוכה ורואה בשמחתה' שזוכה ויזכה להכיר את כבוד ה' מחמת שמבקש את צער השכינה.

וידוע מש"כ בתנא דבי אליהו רבה "מיכן אמרו, ינהג אדם עצמו (בשמונה) [בשתיים] עשרה מידות, יהא אדם נאה בביאתו, חסיד בשיבה, ערום ביראה, חכם בתורה, פיקח במעשים [טובים], נאה ומתקבל על הבריות, ומודה על האמת, ודובר אמת בלבבו, ומודה ועוזב, ואוהב את הקדוש ברוך הוא אהבה גמורה בין כשהוא טוב לו ובין כשהוא רע לו, ומתאנה על כבודו של הקדוש ברוך הוא ועל כבודו של ישראל כל ימיו, מחמד ומתאוה ומצפה לכבוד ירושלים ולכבוד בית המקדש ולישועה שתצמח בקרוב ולכינוס גליות, רוח הקודש בדבריו, שנאמר וכו' ", וצ"ב למה זוכה כ"כ ע"י האבילות על החורבן.

ולדברינו מבואר היטב כיון שהאבילות על החורבן היא עצמה הגורמת שהאדם יתקרב יותר להשי"ת ויזכה להשיג את קרבת ה', ועל כן היא הנותנת שלכן יש כאן תוספת מעלה מיוחדת שמסיבתה זוכה לרוה"ק ודו"ק.

הרב נבו פריימן שליט"א

האם יש בקפה איסור בישולי גויים?

שיש בו שני מינים אחד נאכל כמות שהוא חי ואחד שלא- הולכים אחר העיקר.

וכתבו תו"ס (ע"ז לא): שיש להתיר שתיית שיכר של גויים מחמת שהתבואה ממנה מייצרים את השיכר בטלה כלפי המים שיש בו שהם הרוב

על פי כללים אלו הורו האחרונים (חכמת אדם" כלל ס"ו סעי' י"ד, "ערוך השולחן" סי' קי"ג סעי' כ"ב) שיש להתיר שתיית קפה שהכין גוי

במיוחד שיהיו חסרים לי כל מיני דברים כדי שאני יכיר בעובדה שכל המפתחות נמצאים אצלו, ואני יבוא לבקש רק ממנו, ואחרי שאני יקבל את מה שרציתי שאני לא ישכח להודות לו על מה שהוא נתן לי, וכך אני יבין שהוא אבא שלי והוא זה שנותן לי את הכל.

ועוד צריך להבין שהתפילה היא לא איזה טקסט ארוך שצריך לסיים אותו מהר, אלא זה ההזדמנות שלנו לפגישה ייחודית כל בוקר עם בורא כל העולמים, שבמהלך הפגישה אנו מודים לו על כל מה שהוא נתן לנו, החל בזה שקמנו בבוקר, (מודה אני/ אלהי נשמה) והמשך בכל האיברים והחושים שלנו שעובדים כראוי, (ברכות השחר) ולהודות לו על השמש שהוא שלח להאיר לנו, (יוצר אור) ועל התורה הקדושה שהוא נתן לנו את הזכות ללמוד אותה, (אהבה רבה) ואח"כ גם לבקש ממנו בתפילת שמו"ע את כל מה שאנו רוצים.

א. זוכה ורואה בשמחתה האם זה שכר או תוצאה
א' בתענית דף ל': "מכאן אמרו כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה, ושאינו מתאבל על ירושלים אינו רואה בשמחתה"
ויש לעיין אם מה שהוא זוכה ורואה בשמחת ירושלים זהו שכר על מה שהתאבל, או דילמא זה עצמו שהתאבל גורם את הזכות לראות בשמחתה, ולא בתורת שכר, וידוע לבאר בזה שהאבילות היא הסיבה לזכות לראות בשמחתה כיון שע"י שמתעמק בחיסרון של ביהמ"ק הוא גורם לזכות ולהבין את שמחת הנחמה של ביהמ"ק ויותר מכך שע"י ההשתוקקות לאותה קרבת ה' היא הגורם שיזכה להרגיש את אותה קרבת ה'.

ב. האם זמני תשובה הם שייכים גם בגלל בין המצרים
דורשי רשומות אמרו שזמני תשובה מתחיל מימי תמוז [הגם שאין לזה כ"כ מקור בפוסקים] ורמזו תמוז ר"ת זמני תשובה ממשמשים ובאים, ויש לעיין אם יש שייכות לזמני תשובה הללו יחד עם ימי בין המצרים שהם גם זמן של חשבון נפש ותשובה, ויותר יש לשאול שהרי גם ביהמ"ק מתפללים על כבוד שמים, ומה החילוק ביניהם.

ג. ימי בין המצרים הם בחינת תשובה מאהבה
ואפ"ל שמה שימים אלו נקראים ימי תשובה זהו משום שבאלול התשובה באה מצד יראת העונש מאימת הדין, וגם התפילות על כבוד שמים הם בעיקר על מלכות ושלטון ה' שזה מידת הדין, אבל בבין המצרים הוא יותר קרוב ליראת הרוממות, שבגלל התשוקה לבית ה' מצד עם ישראל שרוצה מעצמו את קרבתו של השי"ת גם בלי יראת

שאלה זו עולה לא מעט, ובעיקר כאשר עמך ישראל נוסעים בדרכים, ומגיעים לאחת מחנויות הנוחות ורוצים לרכוש קפה, והעובד שמכין את הקפה הוא גוי, ועולה השאלה האם יש בדבר משום בישולי גויים?

ואחר הבירור עולה כי מעיקר הדין מותר הדבר, ומחמת כמה טעמים: א[הקפה בטל למים- מכיוון שפסק השו"ע (קי"ג, א-ב) שאיסור בישולי גויים נאמר רק במאכל שאינו נאכל כמות שהוא חי, אבל אם נאכל כמות שהוא חי- אין בו בישולי גויים, ופסק השו"ע (שם, ב') שבמאכל

מכיוון שאע"פ שאבקת או פולי הקפה לא נאכלים חי כמות שהם מכיוון שהרוב הוא המים- יש להתיר, וכן הורו למעשה כמה מפוסקי זמננו (הרב אלישיב- השולחן כהלכתו טו', הע' מז', שו"ת יחוה דעת ח"ד סימן מב', תשובות והנהגות ח"ה רמט', "בין ישראל לעמים" פרק ו')

ב) בישולי עכו"ם בעירוי מכלי ראשון- כמעט כל צורות הכנת הקפה הם בעירוי מכלי ראשון, בין אם הכלי ראשון הוא הקומקום או מכונת הקפה בחנות, ופסק בשו"ת מהרש"ם (ח"ג סימן רצו') שאין בישולי גויים בעירוי מכלי ראשון

ג) אם מדובר בקפה נמס - כיוון שאפשר להכין קפה נמס גם ללא בישול כגון עם חלב קר- לכאורה אין בו בישולי עכו"ם.

ובספר "באר עשק" (לרבי משה שבתי באר, נדפס בשנת התל"ד, סימן קה') מביא שבעה טעמים להתיר קפה בבישולי עכו"ם יעו"ש בדבריו הנפלאים.

העולה מכל כללים אלו להתיר מעיקר הדין, אמנם על אף כל הנ"ל, הורו ה"בן איש חי" (חוקת שנה ב', טז) וב"שבט הלוי" (ח"ב מד') והרב מרדכי אליהו (שו"ת עמא דבר ח"א עמ' קעד') שבעל נפש יחמיר על עצמו.

העולה מהנ"ל שמעיקר הדין מותר וירא שמים אם ירצה יחמיר על עצמו, אולם וודאי שבמקום צורך כגון נהג עייף וכדומה- ברור שאפשר לסמוך על כל אותם פוסקים שהתירו משורת הדין, ואין להחמיר חלילה בכאלו מקומות.

אינו נכון וא"כ לכה"פ לדעת הגר"ח יהיה מוכח שמותר לסכן עצמו להצלת חבירו,

ונראה עוד דאם צדקו דברי הרב ניסים והיכא שעושה מעשה הצלה מותר לאדם לסכן את עצמו, כמעט לא משכח"ל אופן שיהיה אסור לסכן עצמו דכל פעם שהולך להציל את חבירו ומסתכן ע"י הצלה זו הוי מעשה הצלה, ומש"כ הרב ניסים דרוצח שיוצא מעיר מקלט להציל את ישראל אי"ז מעשה הצלה כיון שיתכן שייהרג קודם שיציל, לא זכיתי להבין דמש"כ החזו"א שכשיש מעשה הצלה מותר אין כוונתו שצורך הצלה הוא צורך גדול אלא דבעיקר דחיית נפש מפני נפש נדחה היחיד מפני הרבים ורק אכתי אסור כיון שנאסר מעשה רציחה בכל גווי וחיידש החזו"א דכשעוסק בהצלה נחשב מעשה הצלה ואין בו את האיסור הנ"ל, וא"כ אף בגווי שיתכן שלא יצליח להציל ס"ס עיקר עסקו הוא במעשה הצלה,

אמנם בעיקר הקושיא מדברי הרמב"ם הנ"ל יתכן לומר באופ"א דכיון דיתכן שימות קודם שיציל אחרים א"כ הא ודאי לא הותר לו לסכן את עצמו בשביל ספק שמא יציל את חבירו,

ויתכן עוד דהנה בגמ' בכתובות אין ראייה אלא לכך שמותר לו להציל את עצמו אבל יתכן לומר שאף שאין איסור לאדם לסכן עצמו מ"מ אין חיוב בזה, והטעם בזה י"ל

בשני אופנים טעם אחד דמדן חייך קודמים אין איסור לסכן עצמו דהוא רק ספק ומ"מ הנה בפשוטו נראה (ונחלקו בזה האחרונים) דאין לאדם חיוב לאבד אבר שלו בשביל הצלת חבירו ואין הטעם משום וחי בהם שהלא אין בזה סכנת מות אלא הגבלה בשיעור החיוב שלו להתעסק בהצלת חבירו, והכא נמי אף שמשום וחי בהם אין ספק שלו מחייבו שלא להציל ממיתה ודאית של חבירו מ"מ אינו מחוייב להכניס את עצמו לספק סכנה,

ויתכן עוד לומר דבעלמא חיי קודמין לחיי אחר אבל הכא שסיכון חיי רב בספק וסיכון חבירו בודאי שניהם שקולים וע"כ אין לו חיוב לכאן או לכאן, ואם האופן השני הוא הנכון יתכן דל"ק מההיא דרוצח הנמצא בעיר מקלט שהטעם ששם אסור לו לצאת אי"ז מדין חייך קודמים שאוסר עליו אלא מחמת חיוב הרוצח להיות בעיר מקלט אלא דבעלמא דין וחי בהם דוחה איסור יציאה מעיר מקלט אבל הכא שאין הדין וחי בהם מכריע להציל שוב מחוייב לי שאר בעיר מקלט.

הרב אלכסנר לנדא שליט"א

עמק תשובה הערות והארות על הנכתב בגליונות קודמים

בדין סיכון עצמו לצורך הצלת חבירו
הרה"ג יהודה ניסים שליט"א הביא את הנידון של הפוסקים האם רשאית אדם לסכן את עצמו בספק בשביל להציל את חבירו ממיתה ודאית, והביא את דברי האו"ש גבי דברי הרמב"ם פ"ח מרוצח ה"ז דרוצח בשוגג לא יצא מעיר מקלט אפי' לצורך הצלת נפשות רבות וביאר האו"ש דהלא גוא"ד יוכל להרגו ואין לו להסתכן בשביל הצלת חבירו עכ"ד (ובעיקר דברי האו"ש יש לדון ואכמ"ל), והקשה מדברי הגמ' בכתובות ס"א דמבואר שם לפירוש המהרש"א שהיה מותר לרב אשי להאכיל את מר זוטרא ממאכל המלך אע"פ שהסתכן עי"ז סכנת נפשות כיון שסכנת מר זוטרא היתה יותר גדולה (ובגמ' עצמה אי"ז מוכרח כיון שהחת"ס שם ביאר שהיתה לרב אשי רק סכנת אבר), והציע ליישב עפי"ד החזו"א יו"ד ס' ס"ט סק"א גבי חץ שעומד לפגוע בהרבה בני אדם שדן החזו"א שיהיה מותר להטותו שיפגע באדם אחר ואף דבעלמא לא הותר לרוצח אחד בשביל להציל אחרים הכא שאני שהוא מעשה הצלה עי"ש, והנ"מ מה שהאכיל את מר זוטרא היה מעשה הצלה משא"כ היוצא מעיר מקלט אי"ז מעשה הצלה כיון שיתכן שייהרג קודם שיציל אחרים עכ"ד,

ונראה שיש לדון בדבריו דהנה יל"ע בטעם אלו שאסרו לאדם לסכן את עצמו

מ"ט אסור, ואפשר להבין באופן אחד שהוא משום שיש לו איסור רציחה לרוצח את עצמו כמש"כ החזו"א בגליונות ע"ד הגר"ח בהלכות יסודי התורה ואף לסכן עצמו אסור, אמנם לפי מה המתבאר בדברי הגר"ח שם אדם המביא עצמו לידי סכנה אינו עובר בזה על איסור רציחה (ויתכן דאפי' הורג ממש את עצמו אינו עובר על איסור), ולדבריו ע"כ נצטרך לומר דהטעם שאסור הוא משום שחייך קודמים (ודין חייך קודמים נאמר רק בהצלה ולא ברציחה כמו שבביאר שם הגר"ח) וחייך קודמים אי"ז איסור רציחה אלא דיש חיוב לאדם לדאוג לנפשו שלא תיאבד וכיון שחיי קודמין אינו רשאי לאבד את חיי אפי' אם עי"ז יחיה אדם אחר ונאמר שאפי' שהסיכון שלו ספק ושל חבירו ודאי אכתי חיי קודמים, ואם זה גדר האיסור א"כ פשוט שלא יהי הטעם של מעשה הצלה כיון שטעם זה לא מהני אלא היכא שהאיסור הוא רק במעשה הרציחה אבל הכא שיש איסור בעצם איבוד הנפש אסור בכל גווי, ואכתי יש להוכיח מהגמ' שלכה"פ גדר זה

עמהם וללמוד ממעשיהם רח"ל.
עיני עיני ירדה מים [איכה א, טז] ובגמרא בניטין (נח). מבואר שקינה זאת נאמרה על מעשה דבנו וביתו של רבי ישמעאל כהן גדול, וביאר המשך חכמה על פי מה שמבואר בירושלמי שנכרי אחד בא לפני רבי ישמעאל

ברבי יוסי שאמר לו שראה בחלום עין אחת מנשקת עין שניה ואמר לו רבי ישמעאל תיפח נפשיה דההוא גברא כיון שבא על אחותו, שפירש החלום ששני העיניים משוליים לאח ואחות ואם עין אחד נשקה לחברתה היינו שבא על אחותו, ועפי"ז ביאר המשך חכמה שזוהי הקינה כאן עיני עיני ירדה מים שעין אחת בוכה על העין השניה וזוהי הקינה על בנו וביתו של רבי ישמעאל.

רבי ישמעאל.
הַיְתָה יְרוּשָׁלַם לְגִידָה בְּיַנְיָהִם [איכה א, יז] כתב המשך חכמה שכתוב כאן בשורה בפסוק זה, ע"פ מה שמבואר בגמרא (פסחים קיא.) נדה ההולכת בין שני אנשים או הורגת אחד או עושה מריבה בין שניהם, וזה מה שנאמר כאן שכלל ישראל יהיו כמו נדה בין הגויים ועי"ז או שהגויים ייהרגו על דם או שיריבו ביניהם וזהו הצלה גדולה לישראל.

עמק הפרשה הידישים מתורת גאון הדורות הרב ישעיה בלאק שליט"א

אַלְה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דָּבַר מֹשֶׁה [א, א] ביאר הרמב"ן מה שלא כתוב כאן בחומש זה דינים של חומש ויקרא ואף שחזרו כאן על כל התורה לא חזרו על דיני ויקרא, משום שהכהנים ורזים הם ואין צריך לחזור ולהזהירם, ומבואר בזה שחומש זה הוא ממש כזארה נוספת לכל איש ואיש וזוהי חזרה על התורה.

יִסַף עֲלֵיכֶם כְּכֶם אֶלֶף פְּעָמִים [א, יא]
הקשה הרעק"א למה נתן משה רבינו קצבה לברכותיו ולא בירכם בלי גבול ולמה רק אלף פעמים, וביאר שצריך ללמוד הפסוק כך, יוסף ה' עליכם ככם, היינו שיהיה עוד פעם כמו שהם עכשיו שיכפילו את כוחם, והיו ק"כ ריבוא במקום ס' ריבוא, וככה יכפילו את כוחם אלף פעמים היינו שמק"כ יהפכו להיות ר"מ, ומר"מ יהפכו להיות ת"פ, וכן הלאה, וזה מספר עצום ורב.

וַתִּקְרְבוּן וְכוּ' וַיִּשְׁבוּ אַתְּנוּ דָבַר [א, כב] ופירש רש"י בשם הספרי באיזה לשון הם מדברים, והיינו שרצו לדעת לשונם, וביאר המהרי"ל דיסקין שחטאם בזה היה שהרי נצטוו לא תחיה כל נשמה וא"כ אין להם שום צורך לדעת את לשונם אלא על כרחך שהם רוצים להשאירם בחיים ולהתחבר

"אלוקים תן במדבר הר"

יראה אשר יאמר היום בהר ה' יראה. וביאר לפי"ז דזהו דאנו מבקשים אלוקים תן במדבר הר, היינו שהמדבר שנעשה שממה, יחזור ויעשה הר כדי שעליו יוכל להיבנות המקדש, שהרי אין המקדש נבנה עד שנעשה הר. ולפי"ז חזינן שיש ענין דווקא בהר שהוא מקום גבוה להשראת השכינה.

ושו"ר מביאים עוד משמיה דהגרי"ז שהקשה על לישנא דהתוספתא עד שתעשה הר, והלא גם בזמן הזה עדיין המקום נקרא הר הבית, וא"כ מהו שאמרו עד שתעשה הר. וביאר ע"פ מאי דתנן בפ"ד דתענית חמישה דברים

אירעו בתשעה באב, ואחד מהם הוא ונחרשה העיר, ואמרינן (בגמ' שם כט.) שחרש טורנוסרופוס הרשע את ההיכל, וכ"כ הרמב"ם (פ"ה מהל' תענית) ובו ביום המוכן לפורענות חרש טורנוסרופוס את ההיכל את סביביו לקיים מה שנאמר ציון שדה תחרש, וביאר הגרי"ז דטעמו של טורנוסרופוס במה שחרש את ההיכל משום שתנאי הוא שאין השכינה חוזרת לבית המקדש עד שיהיה נעשה הר, ורצה ברשעותו להיות בטוח שלעולם לא תחזור השכינה לשרות במקום זה, וע"כ חרש את המקום, היינו שהחריבו מלהיות הר עד שנעשה מישור, וע"ז איתא בתוספתא שקודם שתחזור השכינה הקב"ה יחזור ויעשה את המקום הר.

ועי' בשו"ת הרדב"ז (ח"ב סי' תרל"ט) שנשאל על המבואר בגמ' בזבחים דהר הבית היה גבוה מכל ירושלים ורק עין עיטם גבוה ממנו, והלא עינינו רואות שזה הר הבית נמוך מירושלים, והשיב שהנכרים כבשו הבית ומשנתאם אותו ערו ערו עד היסוד, עי"ש.

ועי' בספר שפת אמת לר"מ חאגיז זצ"ל (ליקוטים עמוד ס') שכתב ז"ל אין השכינה חוזרת לירושלים עד שתעשה הר שנאמר בהר ה' יראה, א"ה בזה מיושב מה שהקשו בספרים והלא כתיב ירושלים הרים סביב לה משמע מזה שהיא בעמק ועתה אנו רואים בחוש שהיא בהר, אך לפי הנ"ל נראה כי קודם ביאת המשיח תעשה הר והוא לפי שכמה פעמים נחרבו הבתים והארמונות שבה ונעשה תל על תל עד שעתה קודם ביאת הגואל נעשית הר, עכ"ל.

ובמועדים זמנים (ח"ה סי' שני"א) ביאר בזה מה שפסק הרמב"ם (פ"ו מהל' בית הבחירה ה"י) ז"ל, ויש להם למשוך העזרה עד המקום שירצו מהר הבית, ולמשוך חומת ירושלים עד מקום שירצו, עכ"ל, וצ"ע מנ"ל שאין רשות לקדש רק עד סוף הר הבית, וביאר דכיון דהשראת השכינה היא דווקא על הר, א"כ א"א לקדש במקום שאינו הר הבית. ועי"ש עוד שהאריך בכל זה.

ושו"ר באור שמח (הל' בית הבחירה שם) שכבר עמד בזה מנ"ל להרמב"ם דאין למשוך העזרה חוץ להר הבית, ועי' מש"כ שם, וכתב על זה ז"ל, ורמז גדול לזה מקרא מלא בהר ד' יראה זהו בהר, דלבד ההר אין רשות להוסיף, ובתרגום שמות ט"ו י"ז עה"פ בהר נחלתך וכו' מקדש ד' כוננו ידיך, בטורא דאחסנתך אתר מתקן לבית שכינתך וכו', ומפורש כנ"ל, עכ"ד. ועי' עוד במשך חכמה בהפטרות תצוה.

אם בית המקדש גבוה מכל העולם הוא ענין מציאותי

אמנם יעוי' במהרש"א (קידושין טז.) שכתב ז"ל, בית המקדש גבוה מכל א"י וא"י גבוה מכל הארצות שהעולם הוא כתפוח ומקום המקדש הוא מרכז העולם, וכן א"י, ולכך אמרו בארץ ישראל כיון דהוא מקום הממוצע אורו מזוג ומחכים, ויותר מקום המקדש שעל כן היו שם בלשכת הגזית חכמי סנהדרין, עכ"ל. ולפי"ד לא איירי כלל בגובה במציאות.

ובשו"ת חתם סופר (י"ד סימן רל"ד) ביאר שכיון שמקום בית המקדש נברא תחילה ומשם הושתת העולם שייך להתייחס אליו כמרכז העולם.

ובמהר"ל בחידושי אגדות בקידושין שם כתב ז"ל, לכך אף אם תאמר כי כל הארץ הוא ככדור והכדור הוא שווה בכל צד, מתיחס אל א"י הגובה, דהיינו שיש להניח ראש הכדור א"י עד שתהיה א"י בגובה, אע"ג שכל כדור יכול להניח הראש בכל מקום מן הכדור, מ"מ יש להניח ראש הכדור א"י מפני מדריגת קדושתה שהוא מתעלה על שאר הארץ וכו', עכ"ל.

אמנם עי' בתוס' (בכורות נז.) שנראה מדבריהם דהא דארץ ישראל גבוהה מכל הארצות הוא ענין מציאותי והוא מתפרש כפשוטו, וכן עי' במפרש בנדרים (מ. ד"ה סהדא רבא פרת) ז"ל, כשנהר פרת גדול הוי עדות לגשמים שיורדין לא"י, דא"י גבוה מכל הארצות וביאין גשמים ונפלין בפרת ומתגדל מהן, עכ"ל, ומבואר ג"כ דהוא ענין מציאותי.

האם ביהמ"ק יבנה דווקא במקום גבוה

עה"פ ובין כתפיו שכן (דברים לג, יב) איתא בספרי ובין כתפיו שכן, מה שור זה אין בו נאה מכתפיו, כך בית המקדש גבוה מכל העולם, שנאמר וקמת ועלית אל המקום, וכן הוא (שם יז, ה) עה"פ וקמת ועלית בפירוש רש"י, מלמד שבית המקדש גבוה מכל המקומות, ומבואר דהשראת השכינה ראוי לה שתהא במקום גבוה דווקא.

ובגמ' (זבחים נד.) איתא דרש רב, מאי דכתיב וילך דוד ושמואל וישבו בנויות ברמה, וכי מה ענין ניוות אצל רמה, אלא שהיו יושבין ברמה ועוסקין בנויו של עולם, אמרי כתיב וקמת ועלית אל המקום, מלמד שבית המקדש גבוה מכל ארץ ישראל וארץ ישראל גבוהה מכל ארצות, לא הוו ידעי דוכתיה היכא, איתו ספר יהושע בכולהו כתיב וירד ועלה הגבול ותאר הגבול, בשבט בנימין

ועלה כתיב וירד לא כתיב, אמרי ש"מ הכא הוא מקומו, סבור למבנייה בעין עיטם דמדלי, אמרי ניתתי ביה קליל כדכתיב ובין כתפיו שכן.

ביאור דברי הגמ' דביקשו למצוא מקום לבנות בו את בית הבחירה, ורצו לבנותו בעין עיטם כיון שהוא מקום הגבוה ביותר, ואח"כ הביאו מקרא דהכא שאי"ז המקום הגבוה ביותר, אלא דומיא דכתפיים שהם גבוהים אך לא הגבוהים ביותר, ומבואר ג"כ שראוי בית המקדש להיבנות דווקא במקום גבוה, שהשכינה שורה דוקא במקום גבוה.

בהא דבהר סיני השרה הקב"ה שכינתו דווקא במקום נמוך

וצ"ע שהרי במדרש רבה (פרשת נשא פרשה י"א) עה"פ גאות אדם תשפילנו, זה תבור וכרמל שבאו מסוף העולם מתגאים ואומרים שאנו גבוהים ועלינו הקדוש ברוך הוא נותן את התורה, ושפל רוח יתמוך כבוד זה סיני שהשפילו את עצמו לומר שאני נמוך, ועל ידי כך תמך הקדוש ברוך הוא כבודו עליו וניתנה עליו התורה וזכה לכל הכבוד הזה, כמה דתימא וירד ה' על הר סיני.

ובגמ' (סוטה ה.) איתא ואת דכא ושפל רוח, רב הונא ורב חסדא חד אמר אתי דכא וחד אמר אני את דכא, ומסתברא כמ"ד אני את דכא שהרי הקב"ה הניח כל הרים וגבעות והשרה שכינתו על הר סיני, ולא גבה הר סיני למעלה, א"ר יוסף לעולם ילמד אדם מדעת קונו, שהרי הקב"ה הניח כל הרים וגבעות והשרה שכינתו על הר סיני. וצריך לבאר ענין זה.

ועי' באילת השחר בפרשת שופטים שעמד בכל זה וביאר דבחירת הקב"ה להשרות שכינתו היא דווקא במקום נמוך, אך כשישראל צריכים לבחור מקום לבנות עליו את בית המקדש, הרי הם צריכים לבחור מקום גבוה.

אלא דהביא דבתנחומא (וירא אות כ"ב) איתא וירא את המקום מרחוק, והאיך נראה מרחוק, מלמד שמתחילה היה מקום עמוק, כיון שאמר הקב"ה לשרות שכינתו עליו ולעשות מקדש, אמר אין דרך מלך לשכון בעמק אלא במקום גבוה ומעולה ומיופה ונראה לכל, מיד רמז הקב"ה יתברך לסביבות העמק שיתקבצו ההרים למקום אחד לעשות מקום השכינה, לפיכך נקרא הר המוריה שמירתו של הקב"ה יתברך נעשה הר, עכ"ל המדרש, ומבואר שאף הקב"ה בחר להשרות שכינתו דווקא בהר, ואין זה דין דווקא על ישראל.

ונראה דאין סתירה מדברי המדרש והגמ' בסוטה להא דהשראת השכינה צריכה להיות במקום גבוה, אלא אדרבה משם ראייה שממה שהקב"ה השרה שכינתו דווקא על הר חזינן שיש ענין בהשראת השכינה דוקא במקום גבוה, ומה דהשרה שכינתו על הר סיני שהיה נמוך מכל ההרים יל"פ דהתם שאני שההרים היו מריבים זה עם זה, וכמו דאיתא במדרש הנ"ל, וכיון שהיו מתגאים לכן לא רצה הקב"ה להשרות שכינתו עליהם, אך מעיקרא דמילתא עיקר השראת השכינה ראויה להיות במקום גבוה.

דין הוא שביהמ"ק נבנה דווקא בהר

וראיני להגרי"ז (הגש"פ מבית לוי עמ' רמ"ח על הפיט אדיר הוא) שביאר מה שאומרים בזמירות שבת אלוקים תן במדבר הר, וביאר ע"פ מאי דאיתא בתוספתא דברכות (פ"א ה"ז) עה"פ בתהילים (פרק ס"ה) ההר חמד אלוקים לשבתו, הרי היא בחמדה ובתאוה, מלמד שכיפר לה חורבנה שאין שכינה חוזרת עד שתעשה הר, שנאמר ההר הטוב הזה והלבנון, ויהי בשלם סוכו, מצינו כשהוא שלם קרויה הר שנאמר ויקרא אברהם שם המקום ההוא ה'

עומקא דשימעתתא הרב יעקב ישראל יהל שלוש"א

תערוכת בגד מכובס בגדים שאינם מכובסים

שו"ע סי' תקנ"א סעי' ג' שובע שחל בו תשעה באב אסור לספר ולכבס וכו' וכן המכובסים מקודם בין ללבוש בין להציע את המטה ואפי' מטפחות הידים והשלחן אסור. ויש לדון במקום שנתערבו בגדים מכובסים בבגדים שאינם מכובסים, [וכגון שלבש כמה בגדים ונתערב ביניהם בגד שאינו מוכן לתשעת הימים].

דינא הוא בי"ד סי' ק"ט סעי' א' שחתיכת איסור שנתערבה באחרות מיניו במינוי חד בתרי בטיל, ואם כן באופן שנתערב בגד אחד נקי בבגדים אחרים יש ביטול ברוב ומותרים כל הבגדים, אלא שבשו"ע שם הביא מחלוקת הראשונים אם מותר לאכול את כל התערובת חתיכה אחר חתיכה או שאסור לאדם אחד לאכול

הכל, והכרעת הרמ"א כדעה אחרונה שאין לאדם אחד לאכול הכל אפי' בזה אחר זה, ואם כן לדין אף שמותר ללבוש את כל הבגדים מכל מקום צריך להשאיר בגד אחד שאינו לובשו כדי שלא יחשב שאוכל את כל התערובת.

אלא, דקיי"ל בשו"ע יו"ד ר"ס ק"י שדבר שבמנין לא בטל, ודעת המחבר שדין זה נאמר רק לגבי אותם שמנו במשנה כמו אגוזי פרך ורימוני באדן וכו', ושאר דברים אף שדרך למנותן בטילים, אך הרמ"א נקט להלכה שכל דבר שדרך למנותו הוי דבר שבמנין, ואם כן בגדים כאלו שדרך למנותן והיינו שנקנים כל אחד בפני עצמו לא בטלי, ואם יש ביניהם בגד שאסור ללבושו אינו בטל ביניהם וכל התערובת אסורה.

אך עיי' פמ"ג סי' ק"ב משב"ז סק"ב שכתב שלא אמרי' דבר שבמנין על מה שיהיה לו היתר אח"כ, והיינו שהחשיבות של דבר שבמנין שלא בטל הוא באיסור גמור שאין לו היתר, אבל איסור שיהא נותר אח"כ אין לו חשיבות כולי האי כדי לאסור את התערובת בדין דבר שבמנין, ולפי"ז יש לדון להיתר תערובת כה"ג.

ואכתי יש לדון משום דבר שיש לו מתירין, והיינו הא דמבואר בשו"ע יו"ד סי' ק"ב שדבר שיש לו מתירין שנתערב בהיתר אין לו ביטול, משום דאמרי' עד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר, ובנדו"ד שבגד מכובס אינו אסור לעולם שהרי לאחר תשעת הימים מותר ללבושו הוי בכלל דבר שיש לו מתירין שאין לו ביטול גם אם יש רוב היתר כנגדו, והכל אסור.

ויודעים דברי הצ"ח שהביא הפתחי תשובה שם סק"ו, שכל דין דבר שיש לו מתירין שלא בטל שייך רק במאכל שמה שיאכל היום לא יאכל מחר ועל זה אמרי' שיאכלנו למחר בהיתר, אבל לענין טלטול מוקצה וכן לענין תערובת כלים שיש כמה וכמה שימושים באותו הדבר הרי את השימוש שיש היום אין מחר ולגבי שימוש זה אין לו מתירין למחר ויש ביטול להיתר תשמישים אלו, אלא שהפתחי תשובה כבר הביא שדעת הש"ך שאין חילוק בזה וגם לגבי תשמישים אמרי' שאין ביטול לדבר שיש לו מתירין, והחכמת אדם פסק בזה כהש"ך ואם כן אין ביטול בכה"ג והכל אסור, וכן נראה דעת המשנ"ב סי' שכ"ב שעה"צ סק"ח.

אלא שכל דין דבר שיש לו מתירין הוא במקום שההיתר אח"כ יהיה גמור, אבל במקום שיחזור לאיסורו אף שיש לו שעת היתר כתב הרמ"א שם בסי' ק"ב סעי' ד' שאינו נדון כדבר שיש לו מתירין אלא כאיסור גרידא ובטל ככל דיני ביטול, וכגון חמץ בפסח שאף שיש לו היתר לאחר הפסח לא נידון כדשלי"מ משום שחזור לאיסור בפסח בשנה הבאה, ואם כן יש לדון דהן אמת שתקוותינו וציפייתנו שיבנה בית המקדש במהרה בימינו, אך כל זמן לא נבנה דנים לפי המצב הנוכחי, וממילא בגדים כאלו הן אמת שלאחר תשעת הימים מותר ללבושן, מכל מקום כיון שאם ישארו כמות שהם מכובסים ייאסור בלבישה בשנה אחרת הוי חזור לאיסור ואין לו דין דשלי"מ ובטל ברוב.

ובקהלות יעקב ביצה סי' ט' כתב לחלק בין חמץ בפסח דהוי חזור לאיסורו לשנה הבאה, לבין מוקצה דעוף שלא הוכן ליום טוב ולא נחשב חזור לאיסורו ביו"ט הבא, דחמץ אותה מציאות שהוא חמץ אוסרתו לשנה הבאה והוי חזור לאיסורו, מה שאין כן עוף שלא הוכן ליו"ט הוא מוקצה ליום טוב זה ומה שיהא מוקצה ביום טוב הבא הוא משום שלא הוכן לאותו יום טוב ולא מפני שלא הוכן ליו"ט הראשון, ואם כן אינו

חזור לאיסורו דמוקצה של יו"ט ראשון הוא משום שלא הכינו לאותו יום טוב ומוקצה של יום טוב שלאחריו הוא משום שלא הכינו ליום טוב זה.

ולדבריו יתכן שסיבת האבלות שמתאבלים עליה ומחמתה לא לובשים בגדים מכובסים אינה אותה סיבה שתהא בשנה הבאה שלא יבנה ביהמ"ק ויהיה אבל בפני עצמו על מה שלא נבנה באותה שנה, ולפי זה לא נחשב חזור לאיסורו אלא דבר שיש לו מתירין ולא בטל.

ואפשר שכל הנדון אינו שייך לתערובת איסור והיתר, כיון שאין כאן ענין של איסור או חלות איסור על הבגדים אלא דין מדיני האבלות שלא ללבוש בגד מכובס כדי למעט בשמחה, ובאופן כזה שמעורב בגד מכובס בין שאר בגדים, אם נוטל אחד מהם ולבושו אין בזה שמחה של בגד מכובס ולכן מותר הכל.

עמק הלכה

הרה"ג רבי צבי רותן שליט"א

מרבני בית ההוראה

אמירת פסוקי יברכך ומשנת אלו דברים בת"ב

בשו"ע סי' תקנ"ד סעי' ד' כ' תשעה באב אסור לקרות בתורה ונביאים וכתובים משום שנאמר פקודי ה' ישרים משמחי לב אבל קורא הוא באיוב ודברים הרעים שבירמיה ומותר ללמוד מדרש איכה ופרק אלו מגלחין ומותר לקרות כל סדר היום ופרשת הקרבנות ומשנת איזהו מקומן ומדרש רבי ישמעאל, ובמשנ"ב שם כתב דמותר לומר קריאת שמע וברכותיה, וכן מותר לומר פרשת התמיד, ולענין תהלים הביא מחלוקת דיש מתירים כיון דהוי דרך בקשה.

והנה יש להעיר במה שנהגו לומר אחר ברכת התורה פסוקי יברכך ה' וישמרך וכן משנת אלו דברים בתשעה באב, דאף שגם זה נכלל בסדר היום מ"מ יתכן דכל ההיתר לומר דברים שהם מסדר היום זהו רק בדבר שבא בתורת תפילה ובקשה, אבל פסוקים אלו נאמרים כדרך הקורא בתורה וכמבואר בשו"ע סימן מ"ז סעיף ט', וא"כ בתשעה באב שאסור בתלמוד תורה למה יהא מותר לאומרם, והרי יכול לומר פסוקים מדברים הרעים שהותר ללומדם בתשעה באב.

ואין לדחות מהא דמצינו שאומרים משנת איזהו מקומן מחמת דהוי מסדר היום, ומבואר בסימן נ' שניתקן לאומרו כדי שיזכה אדם ללמוד בכל יום מקרא משנה וגמרא, והרי דברי בדבר שהוא מסדר היום גם כשהוא כדרך לימוד, דיש לחלק שהרי הטעם שבחרו לומר איזהו מקומן מפני שהוא ראש לכל פרשת הקרבנות ולכן קבעוה אצל אמירת הקרבנות, ולכן היא נאמרת אחר התמיד, מטעם דע"י לימוד ענין הקרבנות מעלה אני עליהם כאילו מגישים ומקטירים לשמי, ומכיון שהוא מענין הקרבנות וגם אומרים יהי רצון לאחר אמירת הקרבנות לכן מותר לאומרו מפני שהוא מסדר היום, אבל בדבר שכל עניינו הוי רק משום לימוד תורה גרידא מנין שמותר לאומרו בתשעה באב אף שהוא מסדר היום.

וקצת ראיה למה שנתבאר דאמירת הקרבנות שייך לתפילה מלשון השו"ע בסימן ק"ב סעיף א' לגבי איסור ישיבה לפני המתפלל שפסק שאם עוסק בדברים שהם מתיקוני התפילות ואפי' בפרק איזהו מקומן אינו צריך להרחיק. ונראה מלשונו דאף זה חשיב מתיקוני התפילות ולא תלמוד תורה גרידא.

וכן מבואר בדברי הרמב"ן שהובא בטור שהוכיח שמותר לקרות פרשת איזהו מקומן מהא דקורין קריאת שמע וקורין בתורה, והרי אמירת קריאת שמע הוי משום המצוה והתפילה, וחיוב קריאת התורה הוי משום מעין המאורע, ומוכח דלמד דגם איזהו מקומן דמי להנך.

וכן יש להוכיח מדברי הלבוש שכתב בסימן תקנ"ג בדברי הרמ"א שאסור ללמוד בערב תשעה באב אחר חצות כי אם דברים המותרים ולכן אם חל בשבת אין אומרים פרקי אבות, ואף שהם מסדר היום בכל שבת מ"מ כיון שהם במקום לימוד התורה לא אומרים זאת ואין בזה היתר של סדר היום. ולפי"ז לכאורה אף פסוקי יברכך ומשנת אלו דברים שהם במקום לימוד התורה אין לאומרם בתשעה באב ולא נכלל במה שהתירו בדברים שהם מסדר היום, וצ"ע.

המשך 'דבר העמק' - הלכה

ואבנים שבביתו ומתוך כך הותיר פליטה בישראל שאלמלא כך לא נשתייר משונאי ישראל שריד וכן הוא אומר כלה ה' את חמתו ויצת אש בציון (איכה ד), ע"כ.

ועדיין יש לברר דעת הט"ז לאומרו בשומע תפילה ולא ברצה כדאיתא בירושלמי. עוד יש להבין מח' המחבר והרמ"א אם אומרים נחם בכל התפילות או במנחה בלבד.

ועי' רא"ש (תענית פ"ד סי' לז) שהביא הירושלמי דיחיד בט"ב צריך להזכיר מעין המאורע, מאי ניהו נחם וכו', והיכן אומרה אמר ר' ירמיה כל דבר שהוא להבא אומר בעבודה וכל דבר שהוא לשעבר אומר בהודאה כדתנן (ברכות נד.) ונותן הודאה לשעבר וצווק לעתיד לבא. וכ' דנהגו עמא למימר בבונה ירושלים וסמכו אהא דאמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב (ע"ז ח.) אף על פי שאמרו שואל אדם צרכיו בשומע תפלה אם בא לומר בסוף כל ברכה וברכה מעין כל ברכה וברכה אומר.

וכ' שם, כל ימי תמהתי למה נהגו שאין אומרים נחם אלא בתפלת המנחה כיון דקאמר יחיד בתשעה באב צריך להזכיר מעין המאורע מסתמא בכל התפלות קאמר ערבית ושחרית ומנחה כמו ראש חדש פורים ותענית. עכ"ל.

ונראה דשני דיני אמירה שנינו כאן, דין הזכרת מעין המאורע כאמירת יעלה ויבא ועל הניסים וכדו', שאלו בוודאי נתקנו בכל ג' תפילות היום, אך שיטת רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב הוא שלא באזכרה עסקינן כי אם בשאלת צרכיו. ולפ"ז אחר שנהגו לאמרו בבונה ירושלים הרי שאיקבע מנהגא לדונו כשאלת צרכיו ומקומו בבונה ירושלים ואם שכח שואל כל צרכיו בשומע תפילה. ובוה י"ל דתיקנו בקשה זו רק אחר הזמן שהציתו האש במקדש ולא בערבית ושחרית וע"ז כי אתה באש הצתה ובאש אתה עתיד לבנותה. אך יש עדין לדון מדין הזכרת המאורע כהירושלמי, ובוה אין מקומו בשאלת צרכים כי אם בעבודה או בהודאה לפי ענינו כמבואר אי לשעבר בהודאה או על להבא ברצה ששם עוסקין בהזכרות מעין המאורע.

ונראה דלכתחילה נקטינן שהוא מדין שאלת צרכיו מעין הברכה בדונה ירושלים, אך כששכח כיון שנעקר ממקומו הדר דינא לעיקר שיטת הירושלמי לאומרו בעבודה.

ולשיטת השו"ע שמזכירין בכל התפילות אע"פ שאומרו בבונה ירושלים אבל עדין אפשר לקיים בזה את עיקר דינא דירושלמי דהווי אזכרה מעין המאורע ורק כיון דאיכא ברכה שעוסקת בהאי ענינה ע"כ יש לאומרה שם, אך לדעת הרמ"א מעת שנבקע דינא לאומרו בבנה ירושלים אין מקום לאומרו כי אם בשעת ענינה דהאי תפילה.

גדרי שינוי מקום במי שאוכל מחוץ לבית

ט הנוסע במכונת ואכל ויצא מהמכונת לצורך מסויים אינו חשוב שינוי מקום [שעה"צ ס"ק לח], וכן ההולך בדרך ואח"כ נכנס למכונת אינו חשוב שינוי מקום.

י התחיל לאכול בבית ואח"כ לצאת לדרך אין מועיל דעתו לכך וחשוב שינוי מקום [מ"ב ס"ק מ"ב], וי"א דזה דוקא אם רצה לאכול חלק מהסעודה בבית אבל אם רק התחיל בבית ע"מ לצאת מיד מהני [אגרות משה או"ח ב' נ"ז].

יא יש להסתפק ההולך בדרך על מנת להגיע למקום מסויים ואוכל בדרך האם כשמגיע לבית אליו רצה להגיע אם חשוב שינוי מקום עי"ז או כיון שזה תכלית הדרך אינו חשוב שינוי מקום.

יב לכתחילה לא יצא באמצע שאוכל סעודת פת למקום אחר גם אם דעתו להמשיך שם סעודתו, [רמ"א קע"ח ב], וכן לא יצא לחוץ גם ע"מ לחזור להמשיך הסעודה במקום שהתחיל, אלא אם כן יוצא וחוזר מיד, ואם היה דעתו בעת שהתחיל לאכול להמשיך לאכול במקום אחר יכול לצאת גם לכתחילה [מ"ב ס"ק ל"ג ל"ד].

יג ואם נזקק לצאת באמצע סעודתו ואח"כ חוזר לכתחילה יסיים הסעודה ויברך ברכת המזון, ולא יברך באמצע סעודתו מחשש ברכה שאינה צריכה, ואם יוצא לזמן רב ואח"כ חוזר יכול לברך באמצע הסעודה ברכת המזון וכשיחזור יברך שנית [ביאור הלכה סוף ד"ה בלא ברכה].

יד יצא באמצע סעודת פת למקום אחר ולא תכנן לאכול שם אם רוצה לאכול שם פת צריך לברך שנית גם אם לא נטל ידיו למים אחרונים [רמ"א קע"ח ב' וביאור הלכה ד"ה אם הסיח].

טו אכל מאכל שאינו מחייב ברכה במקומו כגון פירות שאינן משבעת המינים י"א דיכול ללכת למקום אחר ולברך שם, ויש מחמירים שלא יצא בלא ברכה אחרונה, אלא אם כן יוצא ע"מ לחזור מיד [מ"ב קע"ח ל"ו ושעה"צ כז].

טז הלך להתפלל באמצע הסעודה וחזר אינו טעון ברכה שנית, ומ"מ במקום האפשר לכתחילה לא יצא לבית אחר להתפלל באמצע סעודה [שו"ע קע"ח ו' ושעה"צ מ"ב].

יז נרדם באמצע הסעודה שנת עראי כשמתעורר אינו צריך לברך שנית ואם ישן שנת קבע צריך לברך שנית [שו"ע קע"ח ז], ואין תלוי בכמה זמן נרדם אלא אם כונתו לישון שנת קבע או רק לישון שנת עראי [עיין מ"ב דרשו שם בשם הגר"ח"פ שינבג].

א יצא מביתו נחשב שינוי מקום אבל עומד על מפתן הדלת אינו חשוב שינוי מקום, ומסתבר דאם לא יצא לגמרי ממפתן הדלת שאינו חשוב שינוי מקום.

ב אכל בגינה תחת עץ ועבר למקום שאינו רואה מקומו הקודם חשוב שינוי מקום, ובדברים שאינם טעונים ברכה במקומו צריך לברך שנית אם לא נשאר שם חלק מהאוכלים איתו [שו"ע קע"ח ב], ואם המקום מוקף מחיצות חשוב כמקום אחד ואינו נחשב שינוי מקום [מ"ב ס"ק כ"ד], ומסתבר שאם ההיקף הוא גדול מאוד ואינו מרגיש שנמצא בתוך מחיצות דאין מועיל, וכן מסתבר דאין מועיל חוטי העירוב לענין זה.

ג י"א דאם היה דעתו לאכול בצד השני גם במקום שאינו רואה מקומו הראשון מועיל גם במקום שאינו מוקף מחיצות [משנ"ב קע"ח כ"ה ל"ז], ולכן בדיעבד אם הלך למקום אחר שהיה דעתו עליו אינו חוזר ומברך.

ד אם הולך מגינה לגינה אחרת אינו מועיל גם אם דעתו ללכת לשם דזה כמו מבית לבית שאין מועיל דעתו [מ"ב ס"ק ל"ט].

ה בירך על פרי ותוך כדי שאוכל ממנו הולך למקום אחר צריך לברך שנית [מ"ב ס"ק ל"ט], ויש מן הפוסקים שכתבו שאם מפסיק פחות מתוך כדי דיבור אינו חשוב שינוי מקום, ויש שכתבו דבסוכריה שמוצץ כל הזמן לא חשוב שינוי מקום, ויש שלא חלקו בזה, וספק ברכות להקל [עיין מ"ב דרשו שם].

ו ההולך בדרך ואוכל כיון שלא קבע מקום מסויים לאכילתו אין חשוב שינוי מקום מה שהולך ממקום למקום ואין צריך לברך שנית, אבל אם עזר כדי לאכול במקום מסויים ובאמצע אכילתו ממשיך ללכת חשוב שינוי מקום כשמגיע למקום שממנו אינו רואה המקום הקודם בו אכל, ואם תכנן להתחיל לאכול שם ואח"כ להמשיך לאכול בדרך אינו חשוב שינוי מקום [מ"ב שם ס"ק מ"ב].

ז עזר מנסיעתו והתחיל לאכול בצד הדרך ולא תכנן להמשיך לאכול במקום אחר ואח"כ נכנס לרכב וממשיך בדרכו מסתבר דאין מועיל מה שרואה את מקומו הראשון כדי שלא יחשב שינוי מקום.

ח יש להסתפק בהולך בדרך משופעת ובקטע מסויים אינו רואה את מקומו הראשון ואח"כ בהמשך הדרך שוב רואה מקומו הקודם אם חוזר הדין שיכול לאכול על סמך הברכה במקום הקודם.

עומקה של הלכה

הגאון רבי ישראל משה בלוי שלוטי"א
רב ביהכ"ס הגדול תורה ותפילה ומרבני בית ההוראה

עמק הברכה

ברכת מזל טוב נשגר קמיה
ידידנו החשובים לרגל השמחה השרויה במעונם:

הגאון רבי שלמה וולדנברג שליט"א
רב ביהכ"ס הפרושים ומרבני השכונה
לרגל אירוסי בנו שיח'

הרה"ג **רבי דניאל גרדין שליט"א** ראש כולל בשכונתנו להולדת הבן
הרב **יהודה סמואל שליט"א** להולדת הבת
ולסבא הרה"ג **רבי שלמה פולק שליט"א** להולדת הנכדה
הרב **שמואל סירוטה שליט"א** להולדת הבת
הרב **מיכאל כהן ארזי שליט"א** להולדת הבת
הרב **פנחס וינר שליט"א** להולדת הבת
הרב **שלמה זלמן שיינברגר שליט"א** להולדת הבת

יה"ר שיזכו לרוות נחת מכל יוצ"ח

כוס תנחומים

נשגר לידידנו הרה"ג רבי אהרון וייל שליט"א
בפטירת אביו הרב אליעזר זצ"ל
בעל הנחמות יגהה מזורו ויחבוש כאבו ולא ישמע
עוד שוד ושבר בגבולנו ובתוך שאר אבלי ציון
ירושלים ינחם
מערכת בעמק איילון

כוס תנחומים

נשגר לידידנו הרה"ח רבי אהרון שרייבר שליט"א
בפטירת אחיו הרב צבי זצ"ל
בעל הנחמות יגהה מזורו ויחבוש כאבו ולא ישמע
עוד שוד ושבר בגבולנו ובתוך שאר אבלי ציון
ירושלים ינחם
מערכת בעמק איילון

הוצאות הדפסת הגיליון נתרמו ע"י ידידנו
הרה"ג רבי יהודה סמואל שליט"א
לרגל הולדת בתו
יזכו אביה ואמה לגדלו לתורה לחופה
ולמעשים טובים

הוצאות הדפסת הגיליון ע"י ידידנו
הרה"ג רבי יהושע אורלנסקי שליט"א
לע"נ ר' שמואל ב"ר יצחק ז"ל
ור' עמנואל ב"ר אורי ז"ל
ת.נ.צ.ב.ה

נושאים לכתיבת חידו"ת בשבוע הבא פרשת ואתחנן

תפילה (ג,כב – ברכות לב. ועוד ועי' אור החיים) • טעם רצונו של
משה להיכנס לאר"י (ג,כג – סוטה יד.) • בל תוסיף ובל תגרע
(ד,ב-ר"ה כח:) • חיוב ללמד תורה בחינם (ד,ה – נדרים לו. בכורות
כט.) • מצוה לחשב תקופות ומזלות (ד,ו – שבת עה.) • תפילת
ציבור (ז,ז – ר"ה יח. רמב"ם תשובה פ"ב ה"ו) • בעל קרי בדברי
תורה (ד,ט – ברכות כא:) • שמירת הגוף והנפש (ד,טו – ברכות
לב:) • תשובה (ד,ל) • גלות לערי מקלט (ד,מא – מכות י.) •
תלמוד תורה (ה,א – קידושין כט.) • עשרת הדברות (ה,ו ואילך) •
קריאת שמע (ו,ד) • אהבת ה' (ו,ה – רמב"ם יסוה"ת פ"ב) •
מסירות נפש (ו,ה – ברכות נד.) • הוצאת ממון על מצוות (ו,ה –
בכות נד. ושם סא.) • לימוד תורה לתלמידים (ו,י) • ביטול תורה
(ו,י – יומא יט:) • עוסק במצוה (ו,י – ברכות יא. סוכה כה.) • תפילין
ומזוזות (ו,ח-ט) • יראת שמים ויראת תלמידי חכמים (ו,יג) •
לא תנסו את ה' (ו,יז) • ועשית הישר והטוב (ו,יח) • לא תחנם
(ו,יב – ע"ז כ.) • חתנות עם גוי (ז,ג – קידושין סח. ע"ז לו:) • יחוס
בגוי (ז,ד – קידושין סח:)

בשבוע הבא פרשת ואתחנן יצא בעז"ה העלון כרגיל, ניתן לשלוח עד מוצאי תשעה באב בשעה 11 בלילה.
בשבוע פרשת עקב ושבוע פרשת ראה - קוי ה' יחליפו כח - לא יצא העלון

ניתן לשלוח חידו"ת לעלון עד יום חמישי בלילה למייל ba150150150@gmail.com
לתועלת הלומדים נא לא לשלוח חידושי תורה באורך של יותר מ- 1500 מילים ותגובות באורך של יותר מ- 800 מילים
הוצאות הדפסת הגיליון מרובות, הציבור הק' מתבקש להשתתף בהוצאות בנדבת לבו ובתרומת ידו
ניתן להנציח לע"נ לרפואת או לרגל שמחה וכדו', לתרומות נא לפנות לרב יעקב ישראל יהל או לרב יוסף איצקוביץ
ניתן לתרום גם בשלב ב' אצל הרב מאיר יהל
וכן ניתן לתרום באשראי בנדר"פ ל"ביהמ"ד הגדול חניכי הישיבות גני איילון" בקטגוריית "בעמק איילון"
את העלון ניתן לקבל במייל הנ"ל או במאגר העלונים של דרשו